

Slovenski

GLASNIK.

Lepoznansko-podúčen list.

Štev. I. V Celovcu 1. januarja 1866. IX. tečaj.

BOGU.

(Zložil M. Flegerič.)

Tebe ljubim, molim, prosim,
Tebe hvalim, občudujem;
Tebe v grešnem srcu nosim,
V prah pred teboj poklekujem:
Kajti je brez konca, broja
Ljubi Bog! ljubezen tvoja.

Tebe iščem, kličem, zovem,
Ti, ki ves svet oskrbljuješ;
Ti, ki v srcu pesnikovem
Pesmam kliti ukazuješ:
Kajti je brez konca, broja
Močni Bog, mogočnost tvoja.

Tebi se ponižno klanjam,
Tebi prepokorno služim,
V pesmih slavo ti oznanjam,
In povsod se s teboj družim:
Kajti je brez konca, broja
Sveto bitje! svetost tvoja.

Tebi, večno veličanstvo!
Slaboglasno pesem pojem,
Ki si zbudil za slavjanstvo
Sebi v čast jo v srcu mojem:
Kajti je brez konca, broja
Dobri Bog! dobrota tvoja.

Klosterski žolnir.

(Izvirna povest iz 18. stoletja, spisal J. Jurčič.)

I.

Zares čudnega, rekel bi poetično mislečega duha so morali biti tisti naši predniki iz starih časov, o katerih pozemskem djanji in nehanji nam pričajo njih stavbe in razna v razvalu ali še v živih ostankih ohranjena dela. Zakaj če vidiš, potujoč po deželi, na strmovitih hribih sledi stanovanj nekdanje gospode, če zagledaš na prijaznem holmcu tik poraščene vrste hribov belo cerkvico, ktera bi bila po razsoji tvojega razuma ljudem pripravniša na ravnem polji;

če moraš dalje sopihaje stopati po cestah, ki te vodijo visoko gori na rob strmega vrha ob skalah in gosti hosti in vendar po natančnem razgledu sprevidiš, kako lahko bi se bili nekdanji cestarji ognili klancu in strmini, ko bi bili zdolej ob hribu le majhen ovinek napravili — če prevdariš vse to in še druge enake zapuščine, kaj ne da mi pritegneš: naši očaki so imeli več fantazije, ko mi njihovi vnuki, katerim je več mar za dobroto in korist, ko za naravno lepoto.

Takega duha so bili tudi ustanovitelji mesta dolenske Kostanjevice. Videli so menda lepi zeleni otok v Krki in mislili so si kakor sv. Peter: „Gospod! tukaj bode dobro bivati, naredimo šatorov: tebi enega, Mojzesu enega in Eliju enega.“ In postalo je otočno mestice Kostanjevica, opasana z vodo okrog in okrog. Da se je le lepo na otoku stanovalo, pa je bilo vse; tega ustanovljavci niso dosti šteli, če jim bo Krka od leta do leta nadloge delala, pri vsaki povodnji jim hiše zalivala ter je tako podila ven od gorke peči v hribe in vzvišene kraje.

Tako sem si reč včasih mislil po svoji suhi pameti; ali zgodovina uči, da so po vsem tem stari Kostanjevčanje imeli dovolj zrelega prevdarka in da niso bili tako nepraktični, kakor bi danes človek menil; kajti ravno tista voda, ktera jim je o povodnjah nadloge delala, branila jim je proti sovražnikom življenje in imenje.

Komaj četrť ure od prijaznega mesta je stal nekdanj sloveči kostanjevški klošter, ki ga je sezidala, kakor pripoveduje zgodovina, slovesno obljubo spolnivši l. 1234 žena koroškega vojvoda Bernharda, Juta, hči mogočnega českega kralja Otokarja, ktere pozemski ostanki počivajo tudi v samostanski cerkvi. Oblast kostanjevških cistercijenskih menihov se je v tekočem času na svetnem in duhovskem polji čedalje bolj razraščala, tako da listi v naši povestnici ne kažejo samo, kako se je kloštru množilo materijalno bogastvo, ampak tudi pripovedujejo, da je dobil njegov prelat celo arhidijakonstvo čez veliko samostanu pripadlih far.

Leta 1784 je zadela kostanjevški klošter ista osoda, kakor večino tacih zavodov; cesar Jožef je namreč odpravil menihe, bogato lastnijo, polje in prostorne gozde pak je privrgel k državnemu verškemu zalogu. Poslopje nekdanjega kloštra se rabi dan danes za uradnijsko upravo; vendar v narodnih ustih vživa še vedno ime stana pobožne samije, da si morda se marsikdo ne spominja več „kloštra“ s tisto spoštljivostjo ko ob meniških časih. Ni tukaj na mestu, da bi sodili, ali je cesar Jožef prav ali napek storil, ko je odpravil samostane, — celó v narodu čuješ razen glas o tem — gotovo pa nam pritegne vsak — tudi neprijatelj meništva, — da so menihi vsaj v prejšnjih časih veliko storili za duševno omiko med ljudstvom.

Kakor edinim poznavcem vednosti tedanjih časov, vzlasti v srednjem veku, kakor oznanovavcem modrosti in nravnosti na podlagi verstva, bilo jim je lahko mogoče pridobiti si zaupanje in tisto spoštovanje, ktero je naše ljudstvo še do današnjega dne ohranilo do pravega učitelja in dušnega pastirja. Ker pa niso bili samo verški in duhovski oblastniki, ampak tudi svetni gospodje svojim pod-

ložnim, misliti je, da se je iz materijalnih ozirov kmet bal zameriti se ostrim gospodarjem in se je tolikanj bolj varoval življenja, katero jim ne bi bilo po volji. Zato najdemo klosterske podložne bolj redno živeče, ko družih gospodarjev, katerim je bilo sploh le malo mar za nravno vedenje svojih kmetov. Samo ob sebi se pa razume, da ima skoro vsaka še tako dobra reč svojo slabo plat, da se je sem ter tje tudi v kloster med častitljive može zasejal kak pregrešek; vendar pokrijmo je s plaščem krščanske ljubezni.

Dostikrat se je zgodilo, da je vzel menih ubozega dečka iz okolice že v mladosti k sebi in ga nekaj iz veselja in ljubezni, nekaj za kratek čas podučeval v vednostih, katerim je bil več. In če je imel mladeneč srečo in glavo, doletela ga je čast, da so ga vzeli med brate in naposled med častite očete v kloster.

Eden tacih srečnih ljudi je bil tudi Gašper Kodrán, s samostanskim imenom za patra Avgušтина zaznamovan, ki je živel in delal proti koncu sedemnajstega in v začetku osemnajstega stoletja in se je s svojo ubrisano glavo tako povzdignil, da je prišel do prijorja. Bil je mlajši sin premožnega kmeta Kodrana, čegar domovje je stalo dobro uro daleč od klostra, v prijaznem kotu na zapadno-severni strani. Oče njegov, ki je bil toliko premeten, da si je bil z vinsko kupčijo lepo premoženje pridobil, spoznal je že, ko je še Gašper bos in brez hlač letal okoli hiše, da je sinekova glava za kaj več ustvarjena, ko da bi kmečki slamnik za plugom nosila; zato ga je s prošnjami in denarjem spravil v kloster. Pa ubogi, časti željni mož ni dočakal sreče, da bi bil sina videl v posvečeni halji, umrl je popred in na njegovem mestu je starši brat Gašperjev prevzel gospodarstvo na samotni Kodraniji. Oženil se je s premožno vdovo, in tako je postala Kodranova hiša, dom patra Avgušтина, najbogatejša na kmetih daleč okoli. Po bratovi smrti je bil Avguštin oskrbnik in varh njegove hčere Katrice, ki je bila ob času, ko se naša povest začne, dorasla v vsej deviški krasoti, in kakor — najlepša, najbogatejša nevesta vsem mladenčem dragocen zaklad, po katerem je marsiktero serce v persih nemirno utripalo. Toda stara mati in njen varh, prijor Avguštin, onadva sta dobro poznala in vedela, kaj imata v Katrici; zato so bile marsikomu odveč predrzne želje, da je mislil na njo.

To je bil prijor Avguštin, kar se tiče rodú in sorodnih razmer; nič menj imenitnega ga pa ne najdemo v tem, kar zadeva njegovo osebnost in zvezo s klosterskimi rečmi sploh ter s posameznimi menihi posebej.

Da je bil Avguštinov značaj vse časti vreden, priča že to, da je postal prijor, prvi za opatom. Bil je pobožen mož, ni opravljal samo molitvic, ktere je po zakonu moral, ampak tudi več; med ljudmi je bil celo na glasu, da je več časa preklečal na kolenih ko na podplatih stal. Zraven prebrisane glave, ostrega pregleda in nenavadnega poznanja družih ljudi, imel je Avguštin že od mladih nog trdno voljo spolniti, kar si je namenil in kar je spoznal, da je prav. Razun tega je imel že po vnanji postavi in obličji

neko čudno lastnost, ki ga je med tovarši na više stališče postavila in mu pod palec spravila skoro vsakega, s komur je prišel v dotiko, čeravno si morda še sam te svoje naravne moči ni bil v svesti. Temu je bilo tudi pripisati, da je postal prijor, čeravno je bilo več patrov starejših od njega. Telesne postave je bil močne, velike, čednega obraza, velicih oči, v ktere ni mogel vsaki gledati, in visocega čela. Lasjé so se mu bili že beliti začeli, čeravno je bil še le okrog petdeset let star.

Ker je bil opat že sila priletan in zavoljo vednega bolehanja preslab za više opravke v duhovskih in svetnih zadevah, obravnaval je je prijor Avguštin. Ta pak je bil oster gospodar, vzlasti v rečéh, v kterih je šlo za obrambo starega reda ali za pravice vsega kloštra. To poslednje se je izkazalo sosebno ob eni priliki. Klošter je imel že staro pravdo z nekim sosednim grajščakom in velikim posestnikom zavoljo mejnikov lepega gozda Krakovo, ktereга velikanska, po planjavi ležeča širjava še današnji dan mika potnikovo oko, ako strmé gleda z vinskih goríc na prostrani ravnici, kjer bi rumenega polja pričakoval, stati velikanske sto in sto let stare hraste. Ker se je bil prepír z nova vnel, hotel je Avguštin na vsak način, da se reč enkrat za vselej poravná. Zató je po njegovi prizadevi prišel v Kostanjevico zemljemerec, kteri je imel po starih zaznamih v klošterskih zapisnikih razmeriti zemljišča in vsej pravdi konec storiti.

II.

Ravno v plohi je dež lil neko pomladansko popoldne — kakor je pripovedovala botra Lešpeta še v poznih letih svoje starosti, — ko so ljudjé v prvič videli med seboj visokega mladega moža, ki je bil, kakor se je čulo, iz daljne dežele prinesel še bolj učeno glavo, kakor so je imeli menihi. Poslednji so mu ponudili častno stanovanje v kloštru in prostor pri svoji mizi. Toda tuji zemljomerski učenjak je bil nekaj čudne natore; zahvalil se je menihom za ponudbo in je rajši v mestu v hiši vdove botre Lešpete najel borno izbico in je tam razložil svoja risanja in debele knjige. Kmetje od kraja niso vedeli, kako bi ga imenovali, kedar so o njem in njegovem početji govorili; kmalo pa so dobili na ušesa, da mu pravijo menihi „gospod inženir“ in ker njihov slovenski jezik ni mogel tuje besede s samoglasnikom od spredaj lahko izgovarjati, prekrstili so ga hitro in vsak je pravil le o „klošterskem žolnirji.“

Ž njim to se vé da niso mogli govoriti, ker je bil prvič tujec, grozno sam svoj in tih, da se ni za nikogar zmenil, v drugič pa je neki jezik govoril, kteri ni bil niti tak, kakor so ga v Kostanjevici meščanke znale, niti kakor so ga sosednji Hrvatje govorili. Da pa ni latinski, kakor ga menihi imajo pri sv. maši ali pa nemški, kakor ga Kočevarji kramljajo, to so kmalo ugenile ubrisane kostanjevske glave, kajti sem ter tje so ga vendar kako besedo razumeli. Mi, ki današnji dan že nekaj bolj poznamo narodnosti evropskega sveta, in ker se nam je na nekem lističu celó njegovo ime, slovanske kore-

nike — Adam Žabranek — ohranilo, sodili bomo iz vsega tega, da je bil po rodu Čeh ali Poljak. Vendar to nič ne zaleže in se nam nikakor ne zdi tako važno, da bi reč iz temnih, samo verjetnih razlogov preiskovali; zato ga precej po njegovi vnanjosti in po telesnih in dušnih lastnostih bravcu pred oči postavimo.

Adam Žabranek je bil nenavadno visoke postave. Kar se je bila pa rast na daljavo prehitela, zamudila je bila nekoliko na širjavo, tako da je bil čez pas malo bolj tenek, kakor so moški sploh. Vendar ni mogel nihče reči, da bi ga bila ta vitka in pregibčna postava kazila; nikdar ne, temveč še rajši so ga deklički pogledovale s skrivne strani in delavci, kateri so mu na njegovih opravih mere in drugo učeno orodje nosili, ti so trdili, da je žolnir vragovo močen, čeravno ga ni videti čez pleča in čeravno gosposko suktno nosi. Po svitli črni bradi moral je biti svojih osem in dvajset let star. Polno, gladko malo zatemnelo lice, kakor tudi lepo čelo in krasne velike oči, ki so malokdaj okrog sebe pogledale, vse to je pri meščanih hčere in matere do izreka pripeljalo, da je klosterski „žolnir prav čeden.“ Po tacem razsodku se pa tudi ne razume težko, da so mlade in stare prav po gostem in rade izpraševale njegovo gospodinjno vdovo Lešpeto, kaj je prav za prav lepemu žolnirju, da tako pusto oči v tla obrača, kaj doma dela, kaj pravi i. t. d. Nič kaj pa ni bilo tem zvedavkam po vseči to, kar so izvedele. Botra Lešpeta je namreč vselej dva pota zamižala, potem pa z jezičkom zamigljala in skrivnostno ropotala: „Saj res! človek že dober čas živi in trpi na zemlji, da se Bogu smili; pa tacega še nikdar ne. Dober gospod je, ta moj; kolikor sem mu djala, da bi rada za izbico, toliko mi je dal; nič se ni pomišljal, ne bele ne črne ni rekel. Saj res, do smrti mi bo žal, vse žive dni, da mu nisem rekla še enkrat toliko. Dal bi bil — dal, denarja ima, da sam ne vé koliko. Oh kako bi si bil človek z lepo pošten kupček zaslužil! Pa kaj menite, da mu bodo gospodje v klostru malo dali? Kolikor bo hotel, toliko mu bodo dali; zakaj Bog me varuj, če imajo take široke papirje in take svitle zlate kavke, da bi je znali tako predstavljati po risih in potlej tako številke pisati, ko je on piše ven in ven. In kaj menite, da kaj govori s kom? Oh nič, prav nič. Tam, kjer je gospod doma, morajo biti pač strašno pusti ljudje, če vsi tako molčeče živé; Bog me varuj, da nisem tam doma, saj res. Pa ga ima vendar človek rad, Bog daj, da bi še dolgo ne zmeril in zrisal, človek ima vendar kakov zaslužek!“ Tako je botra Lešpeta govorila in iz tega z bravcem lahko veliko povzameva, kar nama razjasni čudni značaj klosterskega žolnirja.

Vendar ko bi po botrinih besedah sodili, da je bil Adam Žabranek zmerom tih, to bi bilo napek, kajti prijor Avguštin, ki je ž njim v opravih večkrat občeval, ta je vedel, da zna žolnir lepo in veliko govoriti, kedar hoče. Prijor je iz vsega žolnirjevega ravnjanja dalje videl, da je Adam učen in iz nekega izreka je celo povzel, da se je mladi mož izuril v svojih vednostih na Francoskem in Laškem. Spoznavši, da je moški in značajan, imel ga je prav rad,

samo nekaj ni bilo pobožnemu očetu prijorju po godu, to namreč, da tujec ni kakor drugi ljudje v cerkev hodil in da je omolknil, kedar se je govorica zasuknila na božje in verske reči. Z vso pravico je iz tega pozneje sklepal, da je žolnir drugoverec ali celó bogotaj, v njegovih očeh se ve da največa napaka, kolikor jih more človek na sebi imeti.

Čez nekaj tednov je bil žolnir svoje delo dovršil. Pater Avguštin je bil kakor oskrbovavec in namestni vodnik klosterskih reči lahko zadovoljen, kajti konec učenjakovega številjenja in razmerjevanja je bil tak, da je dobil kloster svojemu poprej nezadovoljnemu sosedu nasproti več, kakor je bilo pred pravdo upati. Prijor je torej z velikim veseljem izplačal zemljomercu zasluženo plačo, s toliko večim veseljem, ker je po poslednjem ravno omenjenem spoznanji menil, da ta človek zraven vseh svojih dobrih lastnosti vendar ni nič kaj varen, da bi dolgo med pobožnim in vérnim ljudstvom živel ter s svojo malomarnostjo za bogočastje slabe izglede in pohujšanje dajal. Tudi zavoljo tega je bilo moževi veliko ležeče na tem, da se tujec umakne, ker se je bil v poslednjem času čudovito naglo priučil deželnega jezika in se mu je po tem tacem zdel toliko nevarniši.

Pa kakor nalašč, žolnir ni pokazal nikake priprave, da bi pobral kopita in odšel. Kakor bi bil v Kostanjevici v mali izbi nov dom našel, sedel je tam, v veliko veselje samopridni botri Lešpeti, sedel in bral ali pohajkoval ob Krki dan na dan.

Več tednov je preteklo in žolnir je bil še tukaj.

Nekega dne pride celó v kloster in prosi, naj mu posodijo kako knjigo, da bi se dobro naučil deželnega slovenskega jezika. In čeravno so vsi menihi strmeli in čudili se, kaj mu bo zdaj znanje jezika, ko že nima nobenega opravka v deželi več, jezika, kterega že tako nekoliko za silo razume, čeravno mu niso skoro radi spolnili prošnje, vendar niso imeli pravega vzroka, da bi ga bili praznega odgnali in dali so mu iz svoje knjižnice staro Bohoričevo slovnico.

Sicer pa je gospodinja Lešpeta trdila, da se je gospod nekaj časa sem čisto spremenil. Govoril je veliko več ž njo ko nekaj, in čudom se je ženska čudila, od kod razsvetljen kar brž gospod žolnir tako lepo slovenski govori. Izpraševal je starko, kako je ta ali ta človek v soseščini, in pri tem je botra spredvidela, da žolnir pozna več ljudi, kakor bi si človek mislil; kajti vprašal jo je celó, kaj vé o Kodranovi hiši in o — Katrici. Več ni sedel pri velicih papirjih in risal, ampak veliko je hodil okrog po polji, po hosti.

Vsak večer, ko se je zmránilo, zahajal je nekam, še le pozno v noč se je vračal domú. Kam hodi? to jej je djalo! Predznila se ga je enkrat od strani poprašati; ali odgovoril ni nič, in botra je morala drugače izmisliti si, kako bi se prišlo do skrivnosti. Nekega večera torej, ko klosterski žolnir ravno odide, pokliče Lešpeta razcapanega fantina ter mu obljubi kos pogače, če leti za gospodom, in lepo od daleč gleda, kam bode krenil. Toda izvedava starka s to svojo ključavnico ni prišla do razjasnila, kajti deček je ušesa

tiščé glasno pritulil nazaj in po dolgem izpraševanju je botra od ihteče svoje pošte izvedela, da je gospod žolnir zagledavši fantalina počakal ga pri vrbovji blizo Krke četrť uro od mesta in ga prav dobro zlasal in zuhljal, kakor bi mu bilo znano, čemú gre za njim. Ker se je celó tisti večer in drugo jutro gospod silo grdo držal proti gospodinjji zató, ta nikdar ni več pozvedovala, kam hodi. Bala se je, da ne bi šel drugam stanovat.

Z menihii vred so se čudili tudi meščanje, kako je to, da se je tujec v Kostanjevici tako udomačil. Zdelo se jim je, da mora biti za tako samotarskega človeka prav malo kratkega časa in veselja v njihovem mestu. Kakor ostro misleči ljudjé, ki so imeli že po svoji dobri natori navado, v svojih večernih razgovorih pri pipah vsako stvar do tal in do zadnjega presojevati, preiskovali so Kostanjevčanje očitno in naš pobožni prijor Avguštin sam pri sebi, zakaj pač klosterski žolnir še dalje in dalje časa ostaja tu na tujem. Rešetaje to reč so prišli do teh in teh misli, ktere so pa bile vse napečne, kakor se je pozneje pokazalo.

Zares moder mož je bil po moji sodbi tisti, ki je prvi ugenil, da ženske v nekterih notranjih čutih in mislih popred pravo pogodé in presodijo, kakor moški. Zakaj da je ta izrek modrega moža na vse plati resničen in veljaven, to se je potrdilo celó pri Kostanjevčankah, da-si ravno te niso svoje žive dni prišle čez deveti prag in niso poznale ne branja ne pisanja drugače kakor po besedi. One so namreč prve pogodile, — to se vé da še le po dolgem iskanji — da je razlog in vzrok, zakaj se klosterski žolnir tukaj vdomačuje, popolnoma človeški. Do tega konečnega ključa pa ste ostroumne meščanke napeljali dve reči.

Povedali smo že, da žolnir menihom sosebno zavoljo tega ni bil všeč, in da se je ljudém že iz prvega tó posebno neslišano zdelo, ker gospod žolnir ob nedeljah in praznicih ni maral za nobeno mašo in božjo službo in da so ga vsi obsodili za krivovernika ali celó bogotaja. Kako je bilo torej imenitno in premisleka vredno, ko so zaslišali in videli zraven družih žolnirjevih sprememb tudi to, da je zdaj gospod vsak praznik stal pod korom v cerkvi. Prijor Avguštin, ki ga je tudi s prižnice videl med vernimi poslušavci, mislil je že z velikim veseljem, da je njegova in družih menihov sodba o verskem mnenji tega gospoda s tem dokazom popolnoma izpodbita; zató je bil po tem, ko je žolnir zopet neki dan v kloster prišel in Bohoričevo slovnico nazaj prinesel, veliko bolj prijazen ž njim. Ali kostanjevske dekleta in matere, ki so vsak premik klosterskega žolnirja v cerkvi od strani opazovale, opazile so, da tuji gospod ne hodi zavaljo molitve k maši, da pri povzdigovanji nič na prsi ne trka, da nikoli križa ne stori, da nima moleka v roci, in da ne gleda k altarju ampak v stransko kapelico, kjer je stala — Kodranova Katica, najlepša deklica v celi cerkvi.

Razum te reči je bila pa s časom še prišla na dan ena, ki je popolnoma vse razkrila. Žolnirjevi večerni zahodi niso namreč ostali vedno skrivni. Ljudjé so počasi spazili, da hodi gospod proti Ko-

draniji, in nekteri so celó trdili, da so z lastnimi očmi videli, da sta klošterski žolnir in Katrica govorila.

Že od starodavnih očetov je pa v kostanjevškem mesticu lepa navada, da kar nekoliko žen vé, vsi drugi po bratovsko izvedó, in vsled tega častitljivega narodnega običaja je kmalo sva okolica vedela skrivnost: „klošterski žolnir in Kodranova Katrica sta si malo tako.“

(Dalje prihodnjič).

Na Kumu.

(Zložil Fr. Levce.)

Na Kumu še pred več sto leti	O kdaj na Kumu spet zagledal
Zažigali žareče so kresove,	Svitlogoreči se bo krés,
Ki k brambi zložni — brambi sveti	Ki svetu možko bo povedal
So naše klicali sinove.	Novico radostno zares:

Da k bitvi dušni — bitvi novi

Slovenski vstajajo sinovi? —

Brtavsov Jurček.

(Humoristične črtice iz domačega življenja; spisal A. Z.)

1. Jurček gre v Ljubljano.

Brtavsovi so sedeli krog globoke sklede, in urno kakor za stavo so švigale leskove žlice sem ter tje ter donašale mlečnate kaše lačnim želodcem. „Hvala Bogu, dosti je imam,“ rekó oče Brtavs in skrbno obližejo žlico od vseh strani, preden jo položijo na mizo. „Špela! ali veš, kaj smo danes ugenili pri Martnačevih? Našega Jurčeka bom v Ljubljano dal — v krojače.“

Ne vém, kaj si je Jurček pri teh besedah mislil, če je sploh kaj mislil; prav nova mu je pa že morala biti ta, ker neznansko prestrašen zazijá in emok vroče kaše mu zasedi na jeziku. Mati pa kar nakopičeno žlico po mizi zapodé . . . Kaj? otroke mi boš od doma podil? . . . Res, še tega se manjka! Ko bi že rekel: v šole, da bi kedaj gospod bil — pa v krojače! To ti povem, če mi otroka odpodiš, še jaz sama ti jo upišem!“

Oče kar v besedo niso mogli; Jurček se pa pri teh besedah neznansko skremži, glavo pobesi in neizrekljivo mil glas spusti — ne vém, ali zató, da bi mati od doma ne ušli, ali ker ga je pri materinih besedah prav mráz pred Ljubljano spreletel. Mlajši Jurčeki bratci si mislijo: Jurček, že vé zakaj joka, in kakor orglice se oglasé mladi Brtavski eden milejše od drugega.

„Ne bodi neumna Špela! Šaj fantu le dobro hočem; sedem

let že ima, močen je, trden je, v šole ga ne moremo dati — kaj pa bo doma? Za pastirja je že prevelik. Še hvaležen mi bo kedaj, da sem ga spravil k tako dobremu kruhu. Le poslušaj, kaj mi je Martnačev pravil: po 8 gold. dobé ljubljanski krojači samega plačila od ene gosposke suknje — 8 gold. pri nas pol leta ne zasluži.“

„Pojdi, pojdi! Martnačev se laže, kje bo gpospôda toliko denarja vzela? Le mlinarja poprašaj, ta ti bo že povedal, koliko so mu ljubljanska gospôda na dolgu.“

„Le ubogaj Špela, le — videla boš, da bode prav!“

Materi jeziček še vedno igra; vendar jo oče Brtavš naposled nekoliko upokojé.

Ko popoldne Brtavšek ves objokan na pašo prižene, brž ga obsujejo pajdaši: „Jurček, Jurček! ali se ti je piskrec preveznil!“

Ta ihté pripoveduje: „v — v Ljubljano — me bodo — — oče dali v — v krojače.“ Ne vem, ali jim je pri teh besedah Jurček tako lepo obraz grbančil, ali so ga le malo podražiti hoteli, ker na en glas vsi zakrohočejo, objokanemu revežu korenček stržejo ter krog njega skačejo: „Jurček, Jurček, zdaj boš videl, kaj v Ljubljani znajo;“ in pri teh besedah jamejo mladi nomadje krog njega tancati in mu z rokami in biči jako pomenljiva znamenja dajati. Tacega Jurček ne more več prenašati; kar na tla se vrže, sem ter tje se premetava in z mršavo glavo rije v visoko krtino.

Taka se je na paši godila; ali domá je bil hud boj, domá! Kar so vedeli in znali, spravili so na dan Brtavsovka, da bi svojega ljubčeka rešili — Ljubljane, katero so kaj malo v čisljih imeli.“ Naposled je vendar le zmagala očetova trdna volja, pa njih prepričevavne besede — mati so omolknili, grdo so se pa vendar še držali, da je bilo joj!

Drugo jutro oblečejo oče Brtavš praznjo obleko, izvlečejo iz škrinje klobuk širokih krajev, kakoršnega še sedaj več na prodaj ni — Brtavš pa so ga še od ranjkega očeta imeli — in ogrnejo plašč modre barve s petémi dolgimi kolerji — obleko, katero je že cela vrsta Brtavšov in Brtavškov drugi po drugem dedovala.

„Tako, bo že — človek mora snažen krog gospôde laziti, če ne — pa mi še paglovca ne vzemó. O kaj bi bil kmalo pozabil!“ S tem sežejo po dolgi kljukasti grčavki, ki je je že nekdaj na Višarje spremila. Ravno jo do vrat priromajo s kljukavko, ko se Brtavsovka prikažejo.

„Tepec!“ mati lepo pozdravijo očeta, „kak si pa; čemú ti bo palica? Saj ne ženeš volov na prodaj! Krave se ti bodo na paši smejale.“

„Špela! že včeraj sem ti rekel, da me v miru pusti — kaj ti mar moja palica? Zmeraj je dobro, da ima človek na potu kaj tacega pri sebi.“

„O, se vé da, tam le za gromom te že čakajo trije volcý, da te požró!“

„Kdo se bo prepiral z babami,“ odrežejo se oče ter stopijo iz veže.

„Jurček!“ zakličejo pred hlevom: „ali si se že napravil?“
Nihče se ne oglasi.

„Mar še spi pobin? Jurček, naglo!“

Vse tiho.

Zdaj pa skočijo Brtavci razkačeni s povzdignjeno palico v hlev in srdito mahnejo po kupu, v katerem je bilo Jurčekovo gnjezdo. Tudi zdaj se nihče ne oglasi.

„Buzarona, kaj pa je to? Špela! Špela!“ — — Mati pritekó.
„Kje je pa Jurček?“

Ko tudi mati zapazijo prazno luknjo, zavpijejo: „Oh vedela sem, da mi otroka od doma spodiš!“ „I kje je?“ — „Bedak! ušel je, zbal se je . . . o saj pravim, še ob pamet me pripraviš. Bog vé, kam je revše tavaló; vsega tega si ti kriv, bedak, trdovratnež, neusmiljenec! —“

„E tiho bodi tiho, daleč menda ni.“

Zdaj začno preiskovati kot za kotom; kupec za kupcem premečejo — marsikaj debelih so jih mati še Brtavsu na uho zatrobili. „O moj Bog, ali si mi ga požrl,“ zopet začno in mahajo z rokama.

„Vsaj celega ne!“ odrežejo se premdro in smeje oče — „tukaj-le je še kos noge ostalo.“

Res je izpod nekega kupca molelo Jurčekovo bedro. Oče zgrabijo, vlečejo in — oj veselje! noge se je še nekaj več držalo . . . le vlekli so, vlekli, vlekli . . . kar se prikaže mršava glava . . .; celi Brtavsek, kakor je bil dolg in širok, ležal je živ in popolnoma zdrav pred njima, samo da se je grdo kremžil. Mati so se zvitemu sinku smejali, oče pa ga za hlačni rob zgrabijo, kviško vzdignejo in s palico tako neznansko po njem udrihajo — prva korist kljukaste grčavke — da bi bil Jurček kmalo Benetke videl, ko bi se ne bil sosed za plotom oglasil: „Matevž, danes si pa hud!“ To reši mladega Brtavsa. Kmalo je očejen, culica povezana in hajdi v Ljubljano.

Sinko se kremži, vendar caplja za očetom; kajti bal se je čudovite moči kljukavkine; ali že ga je čakala druga: pastirji so mu namenili čudno odhodnico.

Ko pride do pašnika, glej, že stojé mladi nomadje v vojaški rajdi! Pred njimi eden z visocim turnčkom na glavi in z dolgo preklo v roci. Ta migne in začne se čuden roj med poredneži: eni trobijo na rogove, drugi brlizgajo na vrbovke ali na prste, tretji zbijajo lonca — zopet drugi se mu globoko priklanajo kričé: Gospod Jurček, gospod Jurček! ali gredó v Ljubljano?

To je bilo Jurčeku vendar le preveč — vrže culico v mejo in zbeži. Oče se na ta šum nazaj ozró in že vidijo sineka po paši bezljati; kdo vé, ali bi ga ne bile mlade kosti unesle, da ga ni nesreča do rujave mlake pripeljala. Mislé, ali bi jo preskočil ali prebredel, bili so mu že oče za hrptom in kljukavka za hlačnim robom — druga korist palice grčavke. Zdaj je pa po tebi Jurček, kajti očetu je že dosti bilo norcev — v naglem diru jo vrežeta proti Ljubljani.

V čast bodočemu Ljubljančanu bodi rečeno, da se je med potjo na očetove prigovarjanje vendar le potolažil in vdal, sosebno ker so mu obljubili, da mu kmalo v Ljubljano prinesó stričevo suk-njo, če bo priden.

Dolgo sta jo marširala naša popotnika, prehodila marsikak breg, prebredla marsikako lužo, kajti oče Brtavs niso bili nič kaj zvedeni v potih. Saj so pa tudi v svojem življenji samo enkrat še le bili v Ljubljani, in od tistih mal se je že veliko veliko luže posušilo.

Že jo mahata od koroške šrange dalje v mesto; prideta do zagraje, ktera cesto zapira in pred katero že več ljudi čaka. Kar nekaj neznanó zašumi in silno zabrlizga, da se oče kar za ušesa zgrabijo. Še ne vedó, kaj to pomeni, ko jim kar pred nosom čez cesto švigne čudna železna pošast — gost dim iz sebe bruha pa krop na vse strani siplje. Pri nenavadni tej prikazni Brtavs kar omahnejo, da jim klobuk širokokrajnej svoj sedež na glavi zapustí, sineka pa taka groza spreletí, da se par stopinj nazaj zaletí in v nekega človeka butne. Ko hoče revež pogledati, kaj da je zadej, butne mu na vsako uho čvrsta roka s tako silo, da nesrečnežu kar leskeče pred očmi: zaletel se je bil v nekega peka, ki je poln koš žemelj na glavi držal — vse te so se po cestnem prahu trkljale na vse strani. Komaj so oče Jurčeka rešili silnih, maščevavnih pekovih rok.

Prideta do neke cerkve. „Jurček, dobro bi bilo, da malo Boga pomoči poprosiva,“ rekó oče, „preden si poiščeva gospodarja. Stopiva, stopiva malo tu noter!“ Vrata so zaprta; Brtavs možato zgrabijo za kljuko, rukajo, rukajo — le se ne odpre. „Čudni ljudjé ta ljubljanska gospóda, pri lepem dnevi so cerkve zaprte. Mar v mestu nič ne molijo?“

„Mož, ali bi se radi v Lutrovo vero zapisali?“ oglasí se jim nekdo za hrbtom?

„Tega me Bog varuj in sv. mati božja,“ odgovoré Brtavs. „Čemu pa silite v luteranski tempelj?“

Ko bi jih bil gad pičil, odskočijo očaj pri teh besedah od vrat. „Beživa, beživa, Jurček, tukaj stanujejo Lutrovi ljudjé!“

Ko blisk jo pobereta in prideta na velik prostor, kjer se ceste širijo na vse kraje sveta.

„Jurček! zdaj-le nama bo pa predla; samo enkrat sem bil v Ljubljani v svojem življenji — takrat ko sva s tvojo materjo — a saj tega ti nič ne veš. Ód takrat se je mesto menda kar zasukalo, ni ga več poznati. Da bi se le ne izgubila. Glej, glej, tu prodajajo vsacega spaka, gotovo je tudi kak krojač tukaj. Poprašajva!“

Nek človek v modri suknji in z veliko številko na rokavu pridrdra s samotěž vozičkom, polnim nakopičene obleke.

„Oče! to je že krojač,“ oglasí se Jurček.

„Saj menda res. Kar prašal ga bom; ne bode nama treba dosti okoli tavati. Gospod! ali bi ne hoteli mojega Jurčeka vzeti v službo?“

Mož v modri suknji se čudi. „Čemu mi bo, saj še sam nimam časi kaj jesti!“

„Mislim sem, da ste krojač in da bi morebiti hoteli mojega fantalina v šivariji izučiti.“

„Jaz nisem krojač; pa tam-le eden stanuje — poprašajte!“
Prideta do glažnatih vrat. Ko oče tipljejo in tipljejo, da bi ošlatali kljuko, pride jim na pomoč dolg suh gospod in praša: „No, oče! kaj boste pa vi?“

„E, svojega fantalina bi vam rad v uk dal, da bi ga naučili suknje, hlače in enako robo narejati.“

„Pri meni že ne bo nič. Jaz ne potrebujem fanta, pa tudi ne narejam sukenj in hlač — samo gospém delam obleko.“

Gospém? — Kaj tacega pa še niso slišali oče Brtavs, od kar travo tlačijo. Pri nas take reči vse ženske same opravijo, mislijo si in z glavo majaje zapusté delavnico. Plašno se ozirajo na desno in levo po ulici, da bi videli, kakove da so gospé, če jim krojači narejajo obleko.

Brtavsoma ni treba dolgo čakati, kajti ravno kar jima nekaj zašumi za hrbtom; gost prah se jima pokadi pod nos in — oče Brtavs s svojo grčavo kljukavko plašno v stran odskočijo. Kaj so nek videli? V prvem začudenji še menda očak Brtavs sami niso vedeli, kaj?

Dva človeka v neizrečeno široki obleki do tal, čez to obleko pa dolgo suknjo z velikimi gumbi: ravno tako suknjo so oče pri gosp. fronkarju videli — za vratom je kviško stala utrjena, bela srajca, ravno kakor gospod fronkarju — na glavi klobuček s širokim pisanim trakom, vse kakor pri gosp. fronkarju, samo da so gosp. pecirku izpod klobuka švrleli gosti zmršeni kodri, tema pa je zadej nekaj izpod klobuka viselo, kar se je Brtavsu podobno zdelo visečemu osnjaku. Še drugi razloček so našli naš oče: fronkar je divje gledal, kedar so mu skoz okence ponižno podajali bukvice; tu je videl okrogle prijazne obraze brez brk, kakor jih je nosil gosp. fronkar. To je menda tudi najbolj očeta Brtavsa na pravo sled pripeljalo; kajti zinili so strmečemu sinku: Jurček! to-le so menda take gospé, katerim uni-le gospod oblačila dela. Bog nas varuj, saj pravim, kaj človek vsega doživi!

Dalje gresta občudovaje čudno gibanje, raznobarvne podobe. „Oče!“ oglasi se Jurček, „glejte, glejte, ali je to hiša?“ Oče vzdignejo brado, da bi izpod širokih klobukovih krajev do vrha pogledali visokemu poslopju. „Spak! ta je pa še viši, ko naš zvonik. Glej, glej — tam-le gori iz okna v zadnji vrsti visijo hlače in suknje; gotovo je kak krojač gori. Pojva tukaj sem prašat.“

Šla sta in vtopila se v velikanski labirint; po stopnjicah gori, po stopnjicah doli, na desno na levo, — odpirala, kjer se je kaj odpreti dalo — naposled jo pa vendar tako daleč primahata, da jima nekdo veli: — noter!

Ko v sobo stopita, oče Brtavs nekako čudno gledajo; kajti pred njimi stoji suh možiček, ki s svojo ženico vred prav pridno

neko obleko z žajfo drga. Vendar oče svoje misli in prošnje razodenó, pa joj! — zopet je bila zastoj vsa dolga in težavna pot, zopet nista bila pri krojaču: tukaj so stanovali ljudje, živeči se s tem, da so drugim za plačilo umazano obleko čedili. Ali ni je nesreče brez sreče; priljudni možiček je povedal očaku Brtavsu, da koj v tej hiši, spodaj na dvorišču stanuje krojač, ki potrebuje fantina. „Pojte oče,“ reče jim, „pa vam pot pokažem do njegovih vrat.“

Stopili so v malo sobico, v kateri je kakih 10 rok marljivo se gibalo in s šivankami švigalo sem ter tje. Jurček je bil skoraj zadovoljen s svojim novim očetom, samo nekaj ga je dražilo; tam v kotu je sedel mlad frkolin, kateri se mu je ves čas zaničljivo posmehoval in se mu čudno grbančil in pačil.

Med tem ko se mlada prijatelja, eden iz kota drugi iz-za očetovega plašča z obrazom in očmi pogovarjata in si žugata, zgovoré se oče Brtavs z mojstrom. „Le lepo ubogaj no in priden bodi,“ začno oče in segajo po grčavki, da bi odrinili — ali sedaj se zopet jame srce topiti Jurčeku, vsa bridkost ločitnih trenutkov se mu prikazuje: glasno se začne kremžiti; solze, debele ko laški lešniki, deró mu proti nosu.. kar se mladi porednež v kotu glasno zasmeye. To zdrami Brtavsa in zbudí ves njegov ponos. Tega pa že ne, tako si menda misli, da bi se mi ta smejal! Ponosno zopet stopi izpod plašča očetovega. Še enkrat mu jamejo oče na srce govoriti, še enkrat mu obljubijo, da ga kmalo obišejo in mu prinesó suknjo, če bo ubogal — umirili so ga.

Oče odidejo — Tako je postal Brtavsov Jurček krojaški učencen.

Pesem na tujem.

(Zložil J. Gomilšak.)

Le enkrat še, le enkrat še

Bi stopil rad na gore,

Ki žarno se spreminjajo

V bliščobi zlate zore.

Le enkrat še pogledal rad

Bi iznad gor v dolino,

Ki zvati jo pred svetom vsem

Smem drago domovino.

Le enkrat še tam videl rad

Bi hišico na trati,

Kjer v radosti mi tekli so

Mladosti dnevi zlati.

Le enkrat še poljubil rad

Bi te, gomila sveta!

Ki si zagrebla v groba noč

Mi mater in očeta.

Takó srce črez gore tje,

Zdihuje mi in sili:

„Kdaj vidim spet slovenski svet,

Kdaj vidim dom premili!“

Uskoki na Kranjskem.

(Spisal J. Navratil.)

Žarko solnce je pripekalo do kože, ko se upótim leta 1842 petošolec iz Novega mesta na vuzamske (velikonočne) praznike proti hrvaški meji v Metliko med svojce — med Bele Kranjce. (Tako so krstili Slovence na Kranjskem med reko Kolpo pa med goro Gorjanci po beli nošnji. Vsi drugi Slovenci po Kranjskem tostran Gorjanec se črno nosijo.) Da me ne bi solnce palilo in pekló, razpnem nad seboj priročno streho — „dežnik,“ ki mi je bil zdaj — senčnik ali solnčnik, zato ker mi je delal senco, ter me branil vročemu solncu. Da mi se ne bi preveč tožilo po poti, vzamem v desnico kratkočasno knjižico in lezem po véliki cesti prav po polžje dalje: „Biba leze, biba ni.“ Tako prelezem to, kar je k večemu tri ure hodá, pod streho svojo čitaje in pod njo kakor polž pod svojo hišo počasi pomikaje se — še le za . . . osem ur, ter se prizibljem ob štirih popoldne prek Gorjanec do Luže na podnožji te gore. Nikjer nisem počival, nikjer se nisem bil pomudil; samo pod Mehóvim, pod starim razvaljenim gradom, ki štrlí — kake dve uri hodá od Novega mesta — na visokem strmem hribu, in vabi pôpotnike k sebi, — samo ondi se nisem mogel utrpeti, da se ne bi bil ustavil tudi danes, kakor sem se vselej, kedar koli sem popotoval mimo tega častitljivega starca.

Slišal sem namreč praviti, ko sem bil še majhin, kako so oblegali nekđaj — sam Bog vé, kedaj? — ta grad neusmiljeni Turki. Ker ga pa niso mogli nikakor upleniti, nakanijo ga — izstradati. Več mesecev ga že oblégajo. Kar jim vržejo vitezi iz grada tele na meh odrto polno pšenice, češ, to nam je bil . . . zadnji živež. — Turčin je pa mislil, kaj, še toliko imajo živeža, da pitajo s pšenico celó telečje mehove! — in jo potegne z dolgim nosom tod tam. Po telečjem mehu pa so bili naredli temu gradu potem ime Mehóvo.

Te mične národne pripovedke sem se spominjal nehoté vselej pod mehóvskim gradom, ogledaval ga z doline ter ugibal, od kod je priletelo tisto tele med preplašene Turčine. Nemara, da bi bil še dalje gledal in premišljeval to slovečo razvalino, kar se mi začne dozdevati, da se maje nekaj sredi podrtije. Mislim si, to je menda roka velikanskega viteza, ki se mi grozi: „Sram te bodi, mehkužno človeče s polžjo hišo! Poberi se mi izpred oči! Nisi vredno, da gledaš svete ostanke viteške dobe!“ . . . in pok! — zadóni iznenadi v hosti, da se stresem. Pri tej pričí pa zaslišim . . . tudi lovske pse. Brž se predramim. Grajski lovci so po hosti za gradom zajce streljali. — Sreča, da ne streljajo . . . polžev, mislim sam s seboj, in jo pobrišem — po polžje prek gore, ki se vije po nji vélika cesta kakor bela kača. Res, da me je bila oblila rudečica, ko me je stari vitez ali njegov duh tako ošteval zbog polžje hiše, pa nisem maral, samo malo bolj sem jo poveznil na oči, da ne bi kdo videl, kako

se . . . sramujem. Zdaj sem imel tedaj še en vzrok več, da sem nosil dežnik nad seboj. Vitezov duh se je po tem takem opeknel močno, če je mislil, da me bo morda preveril s svojim zaničljivim žuganjem.

Nekemu zabavljivcu, ki me je srečal in se mi smejal v zobe, češ, čemu dežnik, ko solnce pripeka! — odgovorim brž: „Prijatelj! ali se Vam meša? Saj to ni dežnik, saj je . . . senčnik.“ Mož se zahohotá, reksi: dober je izgovor, če je tudi iz trte zvit — in jo maha po svojem, — jaz pa po svojem potu, godernjaje: „Kdor neče verjeti, pa naj pusti!“

Ko pribibam na Lužo, unolknejo mahom vse žabe, ki so poprej na glas dežja prosile in regljale, da ne bi bilo čuti grmečega Boga. Nič ne mara, da so mislile, ko so ugledale moj dežnik, da že . . . prši, in da so jenjale od veselja. Ali, ker le ni bilo kapljice dežja čutiti, — ubrale so jo spet tako, da se je tresla vsa „Luža“, ki je vredna tega lepega imena.

Kar se začne tudi moj želodec glasiti. Popustim brž žabe in hitim v krčmo, edino hišo tik ceste, da se okrepečam za dalji pot.

V krčmi najdem za mizo znanca iz Metlike. Potem ko se okrepečam tudi jaz s kupico dobrega vina pa s kosčekom belega kruha, ponudi mi on, če me je volja prisesti na njegov voz; jaz pa si ne dam dvakrat velevati, zakaj ves truden sem bil od polžje hoje. Solnce sicer ni bilo še nehalo pripekati; pa sem se, — da povem po pravi — vendar malo bal, da se ne bi Beli Kranjci na glas smejali mojemu velikemu črnemu senčniku, tudi bi se ga bili morebiti konji plašili; zato ga nisem več razpenjal.

Bližaje se Hrastu, (tako se pravi vasi, ki stoji ob veliki cesti, dve uri hoda od Metlike) srečava pa troje ljudi — enega moškega pa dve ženski, ki so se nosili spet nekoliko drugači, nego Beli Kranjci. „Dobar dan!“ — s tema besedama naju lepo pozdravijo in gredó polahko mimo voza proti Luži.

Moški je bil lepe, velike in čvrste postave; črne, goste brke so se mu vihale pod nosom (Beli Kranjci ne nosijo brk.) Klobuk mu je bil črn, nizek pa širok, ki mu pravijo „kriljava.“ Tudi Beli Kranjci nosijo kriljave ali krljave, pa drugače. Pod levo pazduho pa mu je visela na širokem jermenu z desne rame črno in rudeče pisana, na licu resasta torba, tudi različna od belokranjske, ki ima le rudeče rese. Hlače iz belega sukna so bile jako podobne tesnim, nogi priležnim hlačam Belih Kranjcev, tako tudi čizme, pa vendar tudi nekoliko drugače.

Starejša ženska je imela na glavi belo pečo, po robéh z rudečimi in zelenimi nitmi prešito, spredaj (po prsih) na obéh stranéh pa jej je visela po ena kita s koraldami prepletena. Obé kiti lepih črnih lás ste jej bengljali izpod peče tako, kakor iz dveh belih ceví.

Prepasana je bila z rudečim pasom, izpod njega je pa mahal na sprednji strani čudno narejen pisan volnat zastor, ki mu pravijo ti ljudjé pregača. Bela srajca jej je imela spred tako široke rokave, da je bilo videti rok do komolca, bila je pod vratom pisano prešita,

ter jej je segala do kolén. Vrh dolge srajce ni imela drugege oblačila, razun pregače pa pasa. Po zimi nosijo žene — nekatere tudi po leti — belo suknjo (zobun). Od kolen do „postolov“ (črevljev) so se jej pa videle višnjeve suknene tesne hlačice. Zato jašejo te ženske prav po moški. Res sem znal neko bogato, ki je prijahévala v Metliko na konji kakor kak možak.

Mlajša ženska se je nosila ravno tako kakor starejša, samo da jej je štrlela na glavi namesto peče — rudeča okrogla kapica, in da jej je mahala zadej (po hrbtu) le ena kita z vpletenimi biseri in morskimi koraldami, kakoršnih sicer pri nas ni videti. Tako se nosijo deklíči pri teh ljudéh. Rudeča kapica na ženski glavi je znamenje deviško, in loči deklíče od žen.

Od kod so pa prišli ti Vlahi v naše kraje? — tako me poprašá zdaj moj postrežljivi znanec. Že večkrat sem jih videl, že večkrat sem bil med njimi, ter se pomenjal ž njimi. Vem, da se ne nosijo vsi do zobca enako, vem s teboj vred tudi to, da govoré skoraj prav takor Hrvatje. Dobro je umem, in se jim ne dam prodati; ali rad bi vedel, od kod in kedaj so prišli v té kraje — med „Kranjce“? Gotovo mi boš znal povedati, od kod so priromali ti ljudje v našo domovino?

Na to mu začnem pripovedovati takole: „Bral sem v nekakih starih, debelih bukvah, da so prišli ti ljudje v našo deželo že v XVI. veku; po tem takem so že tukaj kakih 300 let. Mi (Beli Kranjci) jim velimo „Vlahi“; drugi „Kranjci“ jim pravijo „Staroverci“, po stari véri, t. j. po starih cerkvenih šegah, ki se jih drže do malega še dan današnji; iz prva so se pa imenovali „Uskoki“, zato ker so uskočili iz Turškega.

Na Turškem in to v Bosni pa v Hercegovini je živelo namreč od nekdanj in živí še dan danes mnogo in premnogo kristjanov, ki je Turki zmérom zatirajo in preganjajo zbog vere. Po turški ali mahomedanski veri so vsi drugi ljudje, kateri niso turške vere — nevérniki, tisti, ki so turške vere, pa da so — pravoverci! Le-ti pa so po turški véri dolžni, vse nevérnike, tedaj po njihovi misli tudi kristjane na vso moč preganjati in zatirati. Koli kor več kak Turčin kristjanov pomorí, toliko večé plačilo ga čaka po smerti na unem svetu — v turškem raji. Tako Turka njegova véra uči. — Kaj čuda, če Turčin kristjana črti, preganja in zatira! Še veliko bolj nego zdaj so pa preganjali krvoločni Turčini kristjane prvih dveh sto let, potem ko so bili uplenili Carigrad (l. 1453). Dvakrat na to so prilomastili celó do Dunaja — drugič in zadnjič leta 1683. Lahko si tedaj mislimo, da so bégali ubogi zatirani kristjani iz Turčije, t. j. Srbi ali Hrvatje iz turške Bosne in Hercegovine, najprej k svojim sosedom in bratom na Dalmatinsko in Hrváško, pozneje pa tudi dalje — na Kranjsko.“

„Po sporočilu imenovanih starih bukev so uskočili in pribežali „Uskoki“ z ženami in z deco vred res iz Turčije na Kranjsko, ter so se zvali že ondaj sami „Vlahi.“ (Vendar se mi to ne zdi verjetno, da bi se bili zvali tako sami, kakor se tudi zdaj sami tako

ne imenujejo. Tako so jim nadeli menda le drugi po tedanji in še sedanji navadi, zato ker so bili „Uskoki“ ondaj še „pravoslavne vere“ ali „pravoslavni“ kristjani, ki niso hoteli še papeža za svojega cerkvenega poglavarja spoznati, kakor ga zdaj.) Ondaj, ko so bile pisane tiste stare bukve — pred kakimi 130 ali 150 leti — imeli so že velike vasi pri Podbrežji pa pri Vinici; okoli Žumberka, ki je spadal še h kranjski deželi, pa le nekoliko posameznih hiš in pri vsaki hiši trtje (vinograd), tudi sadnega drevja in polja. V vsaki hiši je živelo po več rodovin, pa z enim samim gospodarjem za vso hišo. (Tako živé njihovi bratje po Bosni, Hercegovini, Srbiji, pa tudi po Hrvaškem in Slavonskem še dan današnji. Takemu življenju v društvu pravijo za druga.) Nekdaj so imeli razun navadnih popov (duhovnov) tudi menihe, ki so se imenovali kaludjeri. Drugi Uskoki (po hrvaški meji) so imeli ondaj svojega škofa v Križevcih na Hrvaškem. Naši pa ondaj niso imeli posebnega škofa. Njihovi mladi popi so se hodili celó v Benetke k grškemu patrijarhu posvečevat. Zdaj spadajo tudi oni z Žumberčani vred pod starovrškega križevskega škofa. Njihovi mladi popi se pa izučujejo v Zagrebu.“

„Glej, ondi jim stanuje zdaj pop“, — velí moj znanec, in mi pokaže Drago, dober streljaj od ceste na levo v dragi (dolini), — „glej! iz nje pa gleda ravno kos popove hiše proti nama; a to je „vlaška cerkev““ — spregovori povrh, in migne z glavo in z očmi proti líčni beli cérkvici, ki stoji na ravnini še bliže velike ceste, — kakor da ne bi bil jaz videl še nikdar te „vlaške“ farne cérkvice. Ta cérkvica s faro (Drago) vred pa ni več na kranjskem svetu, nego spada zdaj že k vojaški meji (granici).

K tej fari se štejejo pa vendar tudi tisti Uskoki, ki živé ondot v kranjskih vaséh: na Hrastu (tik Drage), v Mačkovcu, na Božičem vrhu, v Jugorji, Malinji pa v Skemljevcu.

„Kedaj so pa začeli,“ vpraša moj znanec, „papeža za svojega duhovnega poglavarja spoznávatí?“

Jaz: „Neki pop mi je pravil, da za cesarice Marije Terezije. Ondaj so se zjedínili z našo cérkvijo; vendar se drže še jako starih cerkvenih šeg in navad. Obhajajo se z navadnim belim hlebom (kruhom), kakor so se nekaj. Še dan danes imajo, kakor več, svoje praznike: božič, vuzem itd., póseb. Postijo se tudi po starem. O svojem velikem postu jedó brez začimbe (zabele) ali le z oljem zabeljene jedí pa ribje meso. Jajec, maslenih in z maslom zabeljenih jedí o postu ne vživajo. Njihovi popi se smejo še zmerom — pa le pred posvečevanjem — ženiti. Če umrje kateremu žena, potem ko je bil že posvečen, ne sme se tedaj drugič oženiti.“

„A tako je to?“ — seže mi znanec v besedo — „mislil sem, da se sme tak pop prvič ženiti, kedar ga je volja, samo da se ne smé po smrti prve žene drugič z nobeno več poročiti.“

„Tako je, kakor pravim, nič drugače. To mi je razlagal neki mlad pop sam. Ime „Vlahi“ pa jim je vendar ostalo.“

Tako na priliko sem pripovedoval svojemu zancu. Tačas se pripeljeva na Hrast, kjer živé Slovenci (Beli Kranjci) pa Uskoki

lepo po bratovski vkup. Ondi sva videla s ceste, kako so se ravno igrala in lovila pred hišo bogatega Uskoka drobna dečica — dečko v ozkih belo-suknenih hlačicah s „kriljavo,“ deklice pa z rudečo kapico na glavi. Pri tej priči se dečko spotakne, — štrbunkne na tla, da obleži na trebuhu kakor žaba, deklice pocepajo pa kakor snopi za njim. Mislila sva, zdaj bo pa joka dosti, pa sva se prevarila. Vlašiček in njegove tovaršice — v smeh, da ni bilo ni konca ni kraja. Od samega veselja so se valjali in kobekali vsi po slami, da je silil smeh tudi mene, ki imam od nekdanj rad žive otroke, da le niso hudobni. — Zdramijo se še le potem, ko pridrdra voz že skoro pred hišo. Deklice poskačejo brž kakor preplašene srne na vežo, deček — da-si ne največi med njimi — ostane pa na pragu, češ, tukaj sem — pa že — doma; tû se nikogar ne bojim. Kratkočasno je bilo gledati, kako so pomáljale pa spet skrivale deklice svoje rudedčo-kapaste glavice izmed vežnih vrat, na dan se pa, čeravno jim je srčni deček pomigoval, niso upale, dokler jim ni zginil voz izpred oči. Menda so se sramovale, da sva jih videla, kako so se valjale po slami.

„V katerih bukvah je pa vse to zapisano?“ reče moj znanec, ko je tekel voz od Hrasta navzdol mimo znamenja (kolca), ki stoji na levo nad cesto in kaže, da se začenja ondi vojaška meja („militár“).

Povém mu, da je zapisano do malega vse to, pa še veliko drugega mičnega o Uskokih v starih bukvah, ki je je spisal naš slavni rojak, nekdanji grajščak Valvazor. V njih je popisana na drobno vsa kranjska dežela. Vidijo se v njih tudi lepe podobe nekdanjih domačih gradov, nošenj in drugih imenitnih reči. Pol leta poprej sem bil staknil te imenitne stare bukve o šolskih praznikih v neki grajščini ter je prebiral ondi z velikim veseljem. Zares mnogo dražja (ljubša) nam je domovina, če vemo, kaj se je godilo poprej imenitnega po njej. Dobro pomnim, kako mi je kipelo mladenču srce od prevelike radosti, ko sem čital, kako moški so se bojevali naši spredniki z divjim Turčinom, kako junaško so ga otepali in večkrat iz dežele zapodili bratje Slovenci po Kranjskem, Koroškem in Štajerskem; kako po bratovski so pomagali v sili Slovenci bratom Hrvatom, le-ti pa Slovencem.

Dobro še pámetim, kako sem bil ves v ognji, čitaje ravno popis krvave vojske, v kateri so premogli (leta 1593) Slovenci in Hrvatje z združeno močjó pri Sisku petkrat močnejšo turško vojsko. Kakor s sabljo zamahnem tudi jaz v mislih — z golo roko nad grdega Turčina, pa zadenem — o joj! — ponevedoma vedičnega grajščinskega oskrbnika za seboj na . . . nos. Po prstih mi je bil prilezel za hrbet in hotel videti, kaj čitam tako véрно (zvesto), pa je revež skupil. — „Zdaj vidim in čutim, da ni dobro, prevedičnemu biti,“ reče moj Turčin, (na to me prime smehljaje se, čvrsto za roko) „zdaj je pa mir sklenjen, tedaj — mirujte!“

Vrnimo se spet — na voz!

Spotoma sem pripovedoval znancu svojemu, kakor je želel, iz bukev Valvazorjevih še več znamenitega o Uskokih. Vendar moram

tukaj v misel vzeti, da so njihove molitve v popisu Valvazorjevem zastran jezika jako popačene. Zna se jim, da je je popisoval kakošen Dolenec (kranjski), ki je zavijal srbsko-hrvaške besede po dolenski, in dani razumel vsake besede. Zato je vmes marsiktera smešna (napek zapísana in napek prevedena).

Pod večer se pridrdrava v Metliko. Jaz zahvalim znanca, da me je rešil polžjega popotovanja, on pa mene za kratkočasne besede. Po teh besedah skočim z voza. Še nekoliko korakov, pa sem se že veselil med svojci, ki so se me nadjali še le drugi dan s posebno priliko. Meni se je pa tožilo do drugega dne čakati, in sem zajezdil, kakor že veste, rajši . . . polža, češ, naš pregovor pravi: „Počasi se daleč pride.“ — Dosti je bilo smeha, ko sem pravil domačim, kako sem lazil do Luže osem celih ur. Jaz pa, ki čakam neizrečeno nerad in težko, — jaz pa nisem maral za smeh, — Bog, da sem bil že doma, in en dan na dobičku; zakaj drugi dan sem že lahko pohajal drage svoje rodbenike in se radoval med Belimi Kranjci.

Enajsto leto potem, ko sem bil že sam svoj, in prišel spet (z Dunaja) domú pogledat, imel sem priliko v domači hiši s tremi Uskoki govoriti. Vprašal sem jih, znajo li, od kod so prišli njihovi spredniki v naše kraje. Pa so odmajevali vsi trije. Debelo so gledali, ko sem jim povedal, da so se preselili pred 300 leti iz turške Bosne in Hercegovine, kjer zdihujejo še dan danes od turške sile njihovi ubogi bratje, ki govoré ravno tako (srbski ali hrvaški) kakor oni, ki popévajo ravno take narodne pesmi kakor oni: „o kraljeviču Marku, Milošu Obiliću“ itd.

Poprašam jih, kako pa zovejo oni zdaj sebe? — „Žumberčani“. „A kako nazivate svoj jezik, to jest, kako govorite?“ (zavijem nalašč malo po njihovem). — „Žumberski“; a nekogi kažu i „hrvaški“.*) Užalilo se mi je pri teh besedah. „Tako pozabi“ — zdihnil sem — „ves rod, kateri se loči od bratov svojih, od národa svojega, sčasoma celó svoje narodno imé! Zmislil sem se nehoté Slovencev, ki so tudi pozabili mnogi, posebno priprosti ljudjé svoje starolepo národno imé, pa začeli imenovati sebe in svoj jezik le po deželi, v kateri živé; n. pr.: Kranjci — kranjski jezik (da ne rečem kranjska „špraha“) itd. Samo Korošci in Štajerci so ohranili staro častitljivo imé: Slovenci — slovenski jezik, ki rabi zdaj spet vsem omikanim Slovcem, pa tudi po novih knjigah. In tako je prav, da pomnimo vekomaj, da smo si pravi stari bratje po rodu in po jeziku — vsi (slovenski) Kranjci, Štajerci, Korošci, Goričani, Tržačani in drugi Slovenci. —

Čeravno se mrtvi ne oživljajo, lahko bi se oživilo po šolah . . . po mladem zarodú slovenskem, vendar sčasoma lépo staro imé tudi med prostim ljudstvom. Saj vemo, da se počasi . . . daleč pride. Na Dunaji sem imel pozneje priliko o Uskokih še marsikaj mičnega

*) Nekteri pa pravijo tudi „hrvaški.“

čitati in slišati. Naj vzamem nekoliko tega, in kar sem pravil svo-
jemu znancu ondaj še od Hrasta do Metlike tukaj v misel.

Uskok je na pol kmet, na pol vojščak. Danes ima v
roci plug, jutri pa puško. Kedar mu cesar zapové, pa mora za-
pustiti ženo in otroka, pa — hajdi na vojsko! Uskoki so tedaj
mejni vojščaki ali graničarji. Kako se je to zgodilo?

Že leta 1522 so bili nekteri kraji v turški Bosni, bliže meje
hrvaške in dalmatinske, pod posebnim varstvom poznejšega cesarja
Ferdinanda I. Zato je uhajalo v té kraje čedalje več bosenskih in
hercegovskih kristjanov, t. j. Srbov ali Hrvatov, ki so se imenovali
potem „Uskoki“. Brž nato se je preselilo nekoliko teh Uskokov že
v Žumbersko stran na Kranjsko; zakaj po starih pismih so imeli
ondot leta 1524 že posebne pravice, leta 1535 so dobili že potreb-
nega sveta (zemlje) za se in za svoje naslednike. Leta 1547 pa so
dobili od naših vladarjev tudi Žumberski grad in še nekoliko drugega
kranjskega svetá (v Kostanjevici, Pleterjah itd.) v last. Iz vsega
tega prostora okoli Žumberka je bila zdaj osnovana prva sloven-
ska vojaška meja ali „granica“. Naši Uskoki so bili tedaj l. 1547
že mejni vojščaki ali graničarji s posebnim vojaškim poglavarjem
(kapitanom). Pozneje pa je osnovala naša vlada tudi na robu
dalmatinskem, hrvaškem in slavonskem tako vojaško mejo proti
Turčiji; vojščaki so bili pa po vsi taki Uskoki, ki so nas va-
rovali potem noč in dan s posebno vérnostjo in srčnostjo turške
sile. V Senju v Dalmaciji so imeli l. 1540 že močno trdnjavo, in
so se zdaj junaški bojevali s Turčinom. Tudi so si bili natesali sča-
soma mnogo ladij, ter začeli grabiti po morji ladije benečanske. To
pa Ferdinandu, vojvodi na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, ni
bilo po godu. Benečanom za voljo, da ne bi le začenjali ž njim
vojske, dá Ferdinand sežgati vse ladije senjskih Uskokov; nepokoj-
neže pa l. 1617 v Karlovec (na Hrvaško) in na Kranjsko k bra-
tom žumberskim (okoli Žumberka) premestiti.

Zdaj je vseh žumberskih Uskokov 5700, v metliškem okraji
jih pa živi 283. Kedar koli je bilo treba, hlabro so se bojevali s
krvoločnim Turčinom in ga odbijali od mej našega cesarstva, da jih
ni mogel več tako lahko prekoračiti in lomastiti v deželo, kakor
nekdaj. Dokler so naši spredniki sladko spali na mehkih blazinah,
bili so se junaški Uskoki brez strahú za nje in tako tudi za nas.
Bodimo jim torej hvaležni! Zdaj pa se nam nemarnega in oslabelega
Turčina ni več bati. Zato se smemo nadjati in veseliti, da se bodo
tudi oni skoraj lahko bolj pečali s plugom nego s puško.

Pomenki o domačih rečéh.

I. O slovenskem lepoznanstvu.

Kaj je prav za prav lepoznanstvo? — Nekterim je lepo-
znanstvo zapopadek samo poetičnih izdelkov v nevezani besedi, kakor

so roman, novela, povest, pripoved i. t. d.; drugi pa raztezajo ta razumek na dalje, tako da so jim vsi umotvori, ki imajo namen segati v domišljijo in ne na razum človeški, lepoznanstvo, da imajo po tem takem poezijo in lepoznanstvo za enaka poména. Naj boé pravo to ali uno, jaz te, ljubi moj brate! le prašam: kako je naše lepoznanstvo, koliko ga je? Ti si dobra duša, že iz domoljuba boš morda rekel: „Pojdi spat pojdi, ti večni in vedni črnovidec, saj je vse za začetek dobro, tudi še dosti ga je v naših okolnostih, ko je toliko tako imenovanih „praktičnih ljudi,“ kterim se neumno zdi kupovati in brati „izmišljene“ reči, ki pravijo, da to človeku nič ne pomaga, da čas gubi s tacimi abotijami i. t. d., ko ima svet denarja po malem, ko je več nemškutarških zapečnikarjev v deželi, ko poštenih domačinov i. t. d.“ In če boš tako djal, moral ti bom z žalostjo pritrđiti: prav imaš, ljubi moj, res je malo veselega današnji dan za lepoznansega pisatelja. Pa vendar, preglejva, kak namen ima lepoznanstvo, katero nalogo ima vzlasti pri nas Slovencih, in videl boš, da mi pritegneš potem tudi tí, da moramo svojo beletristiko zboljšati in pomnožiti.

Splošni namen lepoznanstva je, da pisatelj, lepo idealno obri-sovaje svet in mnogovrstne strani človeškega srca, našo domišljijo zbujajo ter nas tako razveseljuje in podučuje. Res poduk ni naravnost, ampak samo posrednje namen poetičnega izdelka; pa če pomisliš, v kako ozki dotiki sta si razum in domišljija, gotovo ne boš popolnoma tistim pritegnil, ki trđijo, da se podučivnost ne zлага s poezijo in torej didaktiko iz nje izbecujejo. Iz tega splošnega namena pa se da posnemati, kakove lastnosti mora imeti lepoznanški literat ali poet sploh, kaj mora vedeti in znati, namreč kakor nemški pesnik Geibel pravi:

Svet in naravo, srcé in umetnost naj dobro poznade;
To pa le tirja bedák, da bi bil tudi učén.

Drugič pa se da posneti in sklepati, kako napek in preostro mislijo tisti slovenski gospodje, ki se v svoji tesnosrčnosti preveč strašijo pred besedo ljubezen, ki hočejo, da bi naša literatura ostala samotarska, ki se celó bojé povesti, v kateri je narisana ženski značaj, ki bi radi našega prvega pesnika Prešerna in njegove pesmi v žlici vode utopili in kterim celó menišec Vodnik mrzi, zato ker je nekaj Anakreontovih pesem poslovenil. Jaz mislim, prijatelj, da je Bog sam ustvaril človeškemu srcu nektera čutila; da mu je pa dal nalogo, naj je v pravi meji ohrani, naj je skuša vedno bolj pobjažiti, zatirati se popolnoma ne dadó. Samo ob sebi se razume, da slovenski lepoznanški pisatelj mora biti moralen, da se mora varovati mesenosti, da tako frivolnih obrazov, kakoršne je pisal nemški Wieland in drugi za njim, Slovenec ne bode hvalil, da se mora ogibati popisov, ki bi zbujali golo poželjivost. Ko bi se ravnali po tirjatvah teh gospodov, dobili bi enostransko slovstvo, kakoršnega še noben narod ni imel in ga ne bode, ker je nemogoče in poeziji nasprotno. Strah obide te ljudi, ako čujejo besedo „roman.“ Zakaj?

Zató ker niso morda v estetiki brali, kaj je to, in so včasih slišali, da so romani strašno nevarni, da mlademu človeku tako domišljivo razbelijo in razjarijo, da mora kar v Ljubljano, v Savo, v Donavo ali še Bog vé kam; menijo, da so vsi romani ene baže, da se pod onim imenom ne more misliti družega kakor umazani prizori, poželjiva golost, hudobna zapeljivost in kakor se druge take zle reči še zovejo. Resnica je, da je dosti nemoralnih romanov, vzlasti v tujih literaturah, romanov, ki se nezreli mladini ne smejo v roko dati; res je, da če premlad človek zmerom in vedno le v romanih tiči in vse požre, da mu duh otrpne za resnobnejše reči, in da je razgreta umišljava že marsikterega mladega človeka pripeljala v pogubljenje: ali „abusus non tollit usum,“ je stara prisloviča, in nihče pametnih ne bo zato očaka Noeta klel, da je vinsko trto zasadil, ker se današnji dan kak možak sladke kapljice tako napije, da v mlaki obleži. Nezmernost ni nikjer pridna, torej tudi tu ne more biti. Starši, učitelji in odgojevalci pa imajo tudi tu nalogo, da mladino varujejo, otrokom pa tacega v roke ne dadó, kar ni za-nje. Slovenski pisatelji naj bodo skrbni in naj ne prekoračijo meje spodobnosti, odgojevalci pa naj svojo storé, in Bog nam daj skoraj obilo dobrih romanov, če si poleg prav kdo lase puli. To isto velja o drugih lepoznanjskih izdelkih.

Do zdaj sva govorila o splošnem namenu lepoznanstva in sva tako zašla še v druge reči. Prašam zdaj, katero nalogo ima leposlovno pismo pri nas Slovencih?

Saj veš ti in vsak med nami, da večina naše deželne inteligencije ne zna knjižnega slovenskega jezika. Celo ljudje, mladi in stari, ki se delajo in hočejo biti Slovenci, ne upajo si peresa med prste vzeti in pismo spisati po domače. V družbah, celo v narodnih družbah, n. p. po čitavnicah čuješ nemško govornico; zakaj? zato ker so možje in gospé in gospodičine večidel nemški brali in pravijo, da v nemščini laglje najdejo izrazov za svoje misli. Sem ter tje naletiš starega Kranjca, ki ti boče v vsem pritrtil, kar mu boš pravil o slovenskih tirjatvah, o potrebi omike narodnega jezika in o njegovi vpeljavi v družabno in po malem v — politično življenje; a naposled ti poreče: mi stari ostanemo pri starem, vi mlajši pa delajte kakor hočete, učite se in prizadevajte si, to je prav, jaz se ne bom učil, moj sin pa naj se le. Ali mlada vrana po navadi kavka, kakor staro čuje, in tako se sučemo vedno v kolobarji. Posebno gospodičin je veliko, ki menijo, da je kak razloček med kranjskim in slovenskim jezikom in ne verujejo, da je prvi samo del poslednje celote.

Enako pa tudi veš, kako težko se človek pripravi na slovnico. Zdi se mu ta uk predolgočasen, presuh, prepust, kakor vsaka teorija iz prvega. Praktično se izurimo v maternem jeziku najlaglje, če veliko beremo. Večina ljudi pa, sosebno ženske, imajo vrojeno to lastnost, da rajše beró kratkočasna lepoznanjska dela mimo suhih podučnih stvari.

Lepoznanstvo, dobro, obilo, narodnemu značaju slovenskemu primerno lepoznanstvo, ima pri nas veliko nalogo, da razširi in ogladi jezik v narodu, da izpodrine tujo knjigo in govornico iz omikanih družeb, in da bomo tudi po besedi ugenili, da smo res domá na Slovenskem, da smo Posavci in ne Porajnci.

Važnosti lepoznanškega berila se tudi ta prepriča, kdor naš narod pozna, kdor vé, kako radostno prosti ljudje beró ali poslušajo povest v domačem jeziku. In jaz mislim in trdim, da se je „družba sv. Mohorja“ prav zató tolikanj razvila, ker je od prvega sem velik predel odmerila prstonarodni pripovedi. Prepričan te resnice, nikakor ne razumem, zakaj „slovenska matica“ ne ravna ravno takó; pa morda se pozneje predrznem, kako besedo pregovoriti o teh dveh društvih.

Po vsem tem jaz rečem, da je lepoznanstva premalo; v prihodnjem pismu pa bom skušal skazati, da je premalo izvirno, premalo narodno, in da moramo, če že samó predstavljamo, vsaj boljše izbirati, in ne slabih „Servus Petelinčkov“ in enake robe sloveniti.

J. J.

Národne stvari: priče, navade, stare vere.

(Nabral in razglasil M. Valjavec.)

Pri nas se še vse premalo nabirajo narodne stvari, ki segajo v nekdanjost slovenskega naroda, kar vidimo zlasti iz tega, kako so v tej stvari posebno Nemci pridni, marljivi in neutrudni. Malo krajev ljudi nemškega jezika je, ki ne bi imeli v lastni knjigi popisanih navad, prič, pravljic, pripovedek, praznih ver in drugih tem enakih stvari, pa nemški bajeslovci le še tožijo, da se vse premalo nabira in pravijo, da je silna potreba lotiti se te stvari sistematično. Glasoviti Mannhart v svoji knjigi: „die Götter der deutschen und nordischen Völker,“ pravi: Es müssen künftig Anstalten getroffen werden, jede einzelne Tradition durch das ganze Gebiet ihres Vorkommens Ort bei Ort, Gau bei Gau zu erfragen; die Sammlung muss in ausgedehntem Masse von einem einzigen Mittelpunkte aus nach methodischem Plane einheitlich in Angriff genommen werden. — An den germanischen Völkern liegt es ein Nationalwerk möglich zu machen; Deutschen, Holländern, Anglosachsen und Scandinaven gemeinsam könnte es dazu beitragen, das Band der Gemeinschaft und Brüderlichkeit zu festigen, des wir gegenüber dem drohenden Panslavismus und Romanismus so dringend bedürfen.

Jaz že delj časa nabiram narodne stvari in med njimi je dokaj takega, kar sem v nemških zbirkah bral. Temu se sicer ne čudim, ker vem, zakaj in kako je to lahko mogoče; ali sumnja me obhaja, da je med nemškimi stvarmi marsikaj, kar se za čisto nemško predaja, je pa zgolj slovenje (slavjansko). To veljá zlasti o zbirkah iz krajev, kjer so nekdanj Sloveni živeli, zdaj so pa ponemčeni.

Nasproti je pa spet to res, da se je tudi k nam dokaj ptujega zaneslo in dostikrat je težko reči, kaj je naše, kaj pa ni in to bo taka dotle, dokler ne bo mogoče take enake ali med seboj podobne stvari na vse strani primerjati; mogoče pa bode, ako se marljivo nabira in na svetlo iznaša. — Nekaj pripovedek in pesem sem pred nekoliko leti v posebni knjigi na svetlo dal, in čeravno stvari nisem tako vredil, kakor bi bilo treba, vendar je knjiga nekterim dobro došla, postavim dr. Miklošiču, ki je v jezikoslovnem obziru marsikaj iz nje povzel za svoj „lexicon linguae palaeoslovenicae.“ S tem pa, kar mi je od takrat ostalo in kar sem od tistega časa novega ponabral, mislim sem še dalje čakati in o priložnosti v posebni knjižici izdati z dodanim primerjanjem in drugimi opazkami. Vidim pa, da knjigo izdati ne kaže, ker imam od prve še vedno dokaj izgube. Vidim pa tudi, da bi take narodne stvari tistim, ki se z domačimi starinami in s slovenskim (ali občeslovanskim) bajeslovjem ukvarjajo, povoljne bile, in za to sem odločil, večino tega, kar imam, nekoliko v nekši red spraviti in po Glasniku bez primerjanja in opazek razglaševati. Kraj, od kodar sem kaj dobil ali pozvedel, sem vselej dodal in kedar stojé za imenom kraja črke štr., to pomeni, da je ta kraj na Štajerskem, ogr. pa na Ogerskem, in kjer ni tega pristavka, znamenuje, da je na Hrvaškem. Večino teh stvari sem dobil od svojih učencev, nekaj ustno, večidel pa tako pisano, kakor se tam govori, kjer so pojedini domá. Tako mi je vse stvari, pri katerih je napisano, da so iz Zamladinca, napisal učenec Joža plemeniti Šatrak, kteremu pri tej priložnosti očitno hvalo dajem za marljivost in trud, ki ga je imel pri nabiranji. Hvala pa tudi drugim, katerih imen semkaj ne stavim.

I. O sudjenicah i rojenicah.

a) Iz Zamladinca pod Kalnikom.

1. Sudjenice su od boga postavljene ženske, koje moraju suditi dete, mam gda se narodi, kaj bu z njega, i onomu, kaj mu odsudiju, vujde gda ali nigda, i to, ako je jako pobožno i bogabojeće.

Sudjenice su tri ženske; one su bile najpredi vile dobre i bogu povolne; navek su se za ljudi molile bogu. Te vile bile su vre drugo leto po Adamu na svetu i kakti gospodarice bile su nad drugemi. Gda je bil Adam zagrešil, onda je bil bog odredil ves svet skončati; pak su se za svet molili angeli i ove dobre vile, i gda je bil bog obečal, da ne bu svet skončal, onda je rekel angelom i vilam: vi budete morali paziti na ljudi, da me več ne budu rasrdili i ošpotali. Na to su mu angeli odgovorili: mi budemo pazili dobro na ljudi, da te ne budu več rasrdili, ali ti imaš i dobre vile, koje su navek z ljudmi na ovem svetu, pak naj bole paziju na ljudi i na decu.

Ove vile bile su tak dobre, da nisu nigdar za nigda boga rasrdile i gda su opazile kojega človeka, da hoće kaj zla napraviti,

mam su se bogu molile, da bi jim ovoga na pravi put dopelal i obrnul. Napoklam je dal bog ovim ženam toju moč, da su mogle prvo znati, kaj hoče koj človek napraviti zla i da su takaj znale i to, da se budu Adamovi sini potukli med sobom, ar su bile navek med ljudmi i vidle su, kak se ljudi med sobom pogadjaju, i mam su se počele bogu moliti, da bi jim bog dal dobru pamet in dober razum, da se ne bi svadili. Poklam gda su bile vse vnogo let bogu poslušne, onda je je bog pozval pred se i rekel jim: vi ste do vezda bile dobro poštene i čiste ženske i niste nigdar za nigdar mene zbantuvale, zato vam velim, budete mi dobre i poslušne i od vezda, kak ste mi bile i do vezda; ja vam dajem od vezda toju moč, da budete nad drugemi vilami imele gospodarstvo i bole na ljudi pazile, i budete od vezda ljudsku decu sudile i postanete sudjenice i nebeske vile te budete morale biti pri porodu sakoga deteta i njemu odsuditi, kaj bu ž njega i kakvom smrtjom bude mrl; tû vam dajem vlast, da kajgoder komu budete odsudile, to mu ja prepustim, i budete imele takvu moč, da budete mogle jednomu človeku odsuditi kakvu goder smrti i življenje.

Sudjenice su tri žene jako snažne, lepe, tenke i visoke. Pri porodu je malo gdo vidi, samo se nekad pokažeju i to samo nekotjim ljudem, da se znaju ž njih spominjati, kakve su to žene. Pokazivale su se najviše pucam i prvo su se s pucami spominale i vučile je presti i popevati; ali poslem, gda su počele puče fučkati, onda su se skrile pred njimi i ne kažeju se vezda skoro nimalo, ali ako se pokažeju kojoj ženi, to je redko i samo onim, koje su se od malošičice svojega reda držale i nisu nigdar fučkale. Veliju, da i den denešni hodiju toje sudjenice i sudijo sakomu detetu, kaj bu ž njega in da tomu ne vujde nigdar za nigdar, kaj mu one odsudiju.

2. Vu starem Grúntišču bil je jeden premožni plemenitaš i imel je ženu, ali je on moral iti vu tabor i ženu ostaviti doma. Žena bila je noseča i za dva tedna zbabila se je. Ali gda se je trudila, rekla je svojoj dvorkinji, da naj reče vezda, da sa družina ne sme denes nikaj delati, neg naj si počiva. Gda je to vidla dvorkinja, kaj je gospe i gda joj je rekla babe stare dopelati, i gda je to ona 'se zvršila, sela si je čkomaj vu križkut, to je, pod postelj, koja je stala poleg peči i stene, a to za to, kaj je viša put čula pripovedati od tih sudjenic pak je štela zeznati, jeli je to prava istina ali ne, i kaj bu z ovoga deteta. I zbila gda se je dete narodilo, nu bilo je mužko, mam je opazila tri ženske vu hiši i stale su poleg deteta pak je jedna rekla: naj bu veliki gospon; druga je rekla: naj bu pastir, a tretja je rekla: mora se vtopiti vu zdencu, gda bu sedem let star. I jeden časek su se spominale, pak su i one dve rekle: naj se vtopi vu zdencu, gda bu sedem let star. Gda je drugo leto plementaš dimov došel, našel je doma svojega dečeca pak je rekel ženi, da mora jako paziti na dete, da se ne bi pokvarilo i da je puca bez njejnoga ali njegvoga znanja ne sme nikam odpelati. Gda je bilo tri leta staro i gda je vse dobro znalo govoriti, gda bi dekla išla po vodu na zdenec, mam bi i dete reklo, da ide i ono

na zdenec. Pustili su dete na zdenec iti, da se malo sprejde i rekli su dekli, da je naj slobodno pela na zdenec i ako ne bu moglo iti, onda ga naj prime pak ga naj nese i ako ne bu mogla nesti škař, naj slobodno odstavi škař na zdenec. Ali gda je dekla došla na zdenec i gda si je vode napula i gda je vre štela iti dimov, počelo je dete plakati i 'sega razgota kričati, da mu je morala dekla vodu prek vu zdencu pokazati, morala je je zdiči i naluknolo se je vu zdenec i vidlo je vodu. Išlo je navek rado na zdenec i gda je videl otec, da se rado šeče, 'zel je jednu deklu, koja je samo na njega pazila i ž njim hodila; to joj je bil ves posel. Vu petom letu povedla je dvorkinja svojoj gospè, zakaj dete ide tak rado na zdenec i navek hoče videti vodu v zdencu, pa je rekla: milostivna gospa, njihova milost! to jim je prava živa istina, kaj su naše susede pri, povedale, da su sudjenice, koje mam dete, kak se porodi, obsudiju-kaj bu ž njega. Ja sem je vidla, gda su oni imeli našega maloga: onda su došle tri ženske vu hižu pak su si stale okolo deteta pak su počele govoriti. Jedna je rekla: naj bu veliki gospon ž njega; druga je rekla: naj bu ž njega pastir, a tretja je rekla: naj se vtopi vu zdencu, gda bu sedem let star, i tak su se jeden čas pregovarjale. Onda so na jemput rekle 'se tri: naj se vtopi vu zdencu, gda bu sedem let star, i onda su 'se tri odišle nazaj van. Vezda su gospon i gospa išče bolje pazili na njega i nisu ga pustili nikam samoga, neg su 'zeli vezda drugu deklu, koja je morala samo paziti na ovo dete, i povedali su njoj, zakaj. Gda je došlo sedmo leto, onda je navek dete govorilo čuvarici i dvorkinji, da idu k zdencu se šetat. Ona je išla ž njim k zdencu. Ali vusred leta došli su jemput k zdencu, mam je reklo dete dvorkinji, da ga naj zuje i sleče, da se bu kupalo vu zdencu. A ona je znala, kaj je to, zato ga nê štela pustiti v nikakvu vodu i ne ga štela zujti. Onda ju je prosilo, da samo naj pusti k zdencu. Ona mu je dopustila, ali je i ona ž njim išla. Gda su došli blizu i vre k obseku, mam se je dete počelo prgeliti na obsek, ona je nê pustila, neg je je držala. Onda ju je molilo, da ga naj pusti, da si bar malo sede. Ona ga je pustila i ono si je selo pod obsek i mrlo je mam pod obsekom. Otec i mati išli su baš na šetnju i vidli su 'se to. Vezda je mati rekla, da je to prava živa istina, da je 'sakomu sudjeno, kak dojde na ov svet, kaj bu ž njega i kak bu mrl. —

3. Selo Golóbošćica bilo je med starim Grúntiščem i Pogorelcem i dendenešni se ono polje i sinokoše zove Golobošćica, i ovo polje i livade jesu zamladenečke i jesu blizu Zamladinca. Ali je bil veliki tabor s Tátari i tulik je bil tabor, da su morali ljudi iti vu tabor i to 'si, samo je jeden moral doma ostati z decom i ženami pri hiži, a ov se je moral brinuti i skrbeti, s kem je decu i žene hranil. Ali gda je bilo došlo prekapanje (kad se gorice drugikrat kopaju), onda su skoro vsi išli vu gorice prekapat, i tak su bila sama deca ostala pri hiži pak su onda zakresila: nesla su si ogenj iz kuhinje na pašu, da bi si pripravila ruček, pač jim je vuglen

opal vu slamu pred štaglom i tak jim se je celo stanje vužgalo i celo selo je zgorelo do jednoga ritka.

Vu tom selu Goloboščici živeli su vu staro vreme dva pobožni ljudi, muž i žena. Imeli so 'sega dosta i dobili su za nekoliko let jedno dete, i to je bilo pucica. Ovu pucicu vučili su mam od male máloščice pošteno, kajgoder je potrebno žnati jednoj ženski: presti, šivati, tkati. Gda je bila vse zrasla za zamuž, došlo je bilo vnogo snobokov i bila je odišla zamuž onu zimu i 'zela je bila poštenoga roda mladoženju i pobožnoga. I tak su se ovi dva bili složili i mam od kraja živeli su pobožno, kak i njihovi stareši, i jako su imeli rado svoje stareše. Ali gda je mati kaj pripovedala svojoj čeri od sudjenic, ona nê nikaj veruvala, neg je rekla, da 'se veruje, samo to ne, da bi bile kakve sudjenice. Za tri leta je zanosila i srečno porodila. Ali je ova sneha sama vidla i čula, gda je rodila, i gda je bilo vre dete na svetu, došle su tri žene poleg nje i njejnoga deteta pak su ga počele suditi. Jedna je rekla: naj bu kakov gospon i naj bu srečen; druga je rekla: naj bu gospodar; a tretja je rekla: naj bu gospodar veliki i gda se bu ženil, naj ga vuk zakole. I tak su se jeden časek spominale i na jemput su rekle, naj ga zakole vuk, gda se bu ženil. Sneha je mam drugi den povedla svojoj materi, kaj je čula i vidla čera. Na to joj mati odgovori: ti si sama kriva tomu, kaj su ti detetu to obsudile, zakaj nisi veruvala, i to ti se bude pripetilo i buš vidla, ako samo buš živa do toga, da je to prava živa istina. Gda je bil deček vre zrasel za ženitbu, nagovarjala ga je, da se naj ženi, da je vre ona slaba skrbeti za njega i njega opravljati, ali je još bila živa i babica ovoga mladoženje. Sneha je rekla svojoj materi, da bu letos ženila i da joj naj pove, kam bi išla snoboke. Ona joj je odgovorila, da naj ide, kam joj drago samo naj ga dobro oženi, i povedla joj je napoklam, kam naj ide snoboke. Ona si je mater posluhnula i išla je k onoj puci, kojoj joj je bila rekla mati i zbila je nju nasnubila za svojega sina. Ove žene spominale su se vnogokrat od sudjenic a naj više onda, gda ga je ženila, jeli se bu to spunilo ali ne bu. Babica mladoženje je rekla, da se bu, a mati mladoženje joj reče, da bo ona to dobro pazila i da ga svati ne budu nikam bez sebe pustili, makar baš bu išel zarad sebe. Na to joj je mati odgovorila: ako ga vezda občuvaš, onda se za njega ne boj nikar ništa. Ali gda su dva ozovi zišli, postal je mladoženja tak žalosten a isto tak postala je mladenka. Pita ga mati, kaj je tak žalosten, a on joj je odgovoril: draga mama, ja sam ne znam, kaj mi je, samo nekakva žalost mi je srce obišla i ne morem se nikak razveseliti. Mati njegova je vezda išla svojoj materi povedat, gda budu gosti i gda naj dojde na gosti i povedla joj je, kak joj je sin od nedele postal žalosten. Na to reče mati: vidiš, moja či, da ti bu to prava živa istina, kaj mu je sudjeno, njegova ti duša zná, da se približava njegova smrt i zajdna vura. — Gda su se svati naručkali i odpravili po mladenku, rekla je deveru i starešini, da mladenca nikam naj ne pustiju samoga vu večer niti radi sebe, neg naj idu skup ž njim, a njejn tetec bil je

dever i vujec starešina. Ove žene nisu nikomu povedle, kaj je bilo sudjeno mladencu, samo je mati ovim dvem povedla, zakaj naj na njega paziju i kaj mu je sudjeno. Svati su ošli po mladenku i na zdavanje su dobro došli i mladenci su se zdali i bili su 'si svati pri meši, samo hegeduši nisu bili. Za tem su se povrnuli dimov k obedu.

Gda je vse večer dohajal, mam su ovi dva rekli mladencu čkomaj: čuješ ti, hodi vezda z nami, ako ti se hoče iti zarad sebe, poslem ne smeš iti bez nas za boga van. Mladenec je zbila poslušal i išel je van. Gda je vre bilo skoro pozdravljenje, donesli su vu hižu sveču i na skorom su išli k večeri. Po večeri počeli su plešati, popevati i tak se veseliti. Gda je bil vre velik šmrček na sveči, hoče ju češnik okresnuti okresalom, ali mu starešina reče: gospon češnik, kaj vi niste dosta jaki, da bi s prstmi mogli okresnuti, kak bum ja? i na to primi s prstmi šmrček i hitil ga je poleg stola. Ali kak ga je hitil, mam je postal iz njega vuk i mam je pograbil mladenca. Svati su počeli brže bole braniti ga, ali ga je ipak zaklal, kajti mu je bil zaskočil za vrat i mam mu je vratne žile strgal. Vuk je vušel, a mladenec je vumrl. Vezda je postala žalost iz veselja, mam su poslali dimov poruček k materi i babici i celoj rodbini. Oni su mam išli tam z velikim plačem i tam je onda mati povedla, kak je to bilo i kaj mu je bilo sudjeno, i od onoga dana babe su išče bole veruvale vu sudjenice i dendenešni veruju jako. —

(Dalje prihodnjč).

Česke legende.

(Prosto poslovenila Luíza Pesjak-ova.)

1. Jezus in otroci.

Po zeleni trati mimo vasi so se igrali veseli otročiči. Kar iz bližnjega listnika k njim stopi lep deček z zlatimi lasci, pridruži se jim ter se igra ž njimi. Naposled seže v bistri studenec in iz njega potegne rudeče, modre in rumene kamničke, ki so se v solčni svitlobi spreminjali, ko barve nebeške mavrice, in dá vsakemu otroku enega. Ko je solnce zapustilo cvetečo zemljo, poslovil se je tudi tuji deček od svojih tovaršev. Ali eden izmed njih ni hotel se ločiti od njega, in z vzdignjenima rokama ga je prosil, rekoč: „Vzemi me seboj, pojdiva skupaj v zeleni listnik, zmeraj hočem biti pri tebi.“ — Deček z zlatimi lasci odgovori: „Zdaj ne moreš iti z menoj; ali čez tri dni se vrnem v lepo svojo domovino in kmalo potem pridem po té. Na to krasni deček zgine. — Ko otroci pridejo domú, pravili so materam o tujem tovaršu in kazali jim svitla darila; matere pa so hitro spoznale, da so dragi, žlahni kamni. Čudopolna ta novica se je precej razglasila po vsej vasi, in veliko ljudi je šlo v listnik, ali nikjer niso našli lepega dečeka. Drugi pa so se zbrali

okoli bistrega studenca, iskali so v njem dražih, žlahnih kamenov, toda našli so le navadno kamenje. Ono dete pa, ki je hotelo spremeljati neznanega dečeka, umolknilo je odsihmal in bilo silno žalostno. Prvi dan potem se je jokalo, drugi dan je zbolelo, in tretji — umrlo! — — Zvonovi so slovesno zvonili, in jokajoča mati se je spomnila, da je danes velik praznik: vnebohod Kristusov. Na tem je spoznala, da je tuji deček mogel biti sam mili Jezus, nebeški prijatelj nedolžnih otrok. Jokala se je še — ali jokala je solze največega veselja.

2. Od tiča krivokljunca.

Ko je božji naš Zveličar, zapuščen od vsega sveta, visel na križu, prileteli so milosrčni tiči ter si prizadevali, izvleči ostre, morivske žeblje iz presvetih rok in nog Jezusovih. Ranjeni Zveličar jim krotko reče: „Blagoslovljeni bodite, usmiljeni tiči! V večni spomin te ure naj vas krije perje, rudeče kakor kri, in vedno imejte krive kljune. Posvečeni bodite Zveličarju in človek naj vas časti in hvali zavolj čudovitne vaše moči.“ — In blagoslov Kristusov se je dopolnil, kakor vsaka njegovih obljub. Rudeči ti tiči se imenujejo od tistega časa „krivokljunci“, posvečeni so rešitelju svetá, in edini so izmed vseh tic, ki gnejzdijo o božiču pod ledenimi vejami temne smreke, in ki takrat žvrgolé, kakor da bi spomlad cvetela. In ravno takó, kakor Kristus ozdravlja dušne bolezní, takó oni ozdravljajo telesne, kajti na-se je potegnejo in po tem umerjó, kakor je Kristus umrl za grehe človeštva.

3. Jokajoča devica.

Nekdaj je živela na Českem lepa devica. Blagi njeni starši so počivali že davno pod črno gomilo; po njihovi smrti edini varh jej je bil brat, kterege je presrčno ljubila. Ali tudi dragi brat je kmalo umrl. Zdaj je plakala uboga, zapuščena sirota, in tolažbe ni mogla najti nikjer. Neki dan je Gospod Jezus mimo šel in vprašal device, zakaj je tako jako žalostna? Zveličarju — kterege ni poznala — potoži veliko svojo britkost in rešnik svetá jej reče: „Po vsem svetu išči ljubega svojega brata.“ — In usmilil se je jokajoče device in spremenil jo v kukovico. Od tega dne kukovica o poletnem času po svetu leta iskaje zgubljenega brata. V gozdih in vrtilih, po skalah in livadah ga kliče brez počitka, ali do današnjega dne ga še našla ni. Kedar bo v drugo videla Gospoda Jezusa, takrat bode tudi zagledala drazega svojega brata.

4. Kristusovo vino.

Ko je naš Zveličar visel na lesu svetega križa in trpel najbitkejšje bolečine za grehe vsega svetá, stali so hudobni judje pred njim in vsak je držal oster meč v roci, in bodel ž njim Gospoda

Jezusa Kristusa. Ali blagoslovljena njegova mati, devica Marija, je prišla v zlati kozarec nabirat kapljic krvi, ktera je tekla iz svetih ran in izpod mučivne krone, spletena iz sedem in sedemdesetih trnovih vej. Šla je potem na vrt, kterege je pokropila s krvjó umirajočega svojega Sina. Kamor je kova kapljica padla, ondi je pogнала rastlina, ki je rasla zmiraj više in gnala lepo listje, in pópeke in cvetje. Dozorelo je kmalo iz nje sprelepo grozdje, in grozdje je dajalo lepodišeče vino, ktero žari ko barva svitlega rubina in je slastnejše, ko je kedaj bila kova pozemska pijača. Kdor od tega vina pije, tisti je oproščen vseh grehov, nebó mu je odprto in dosegel bode večno zveličanje. Pa Kristusovo vino se le malo kje dobí, in zakladi celega kraljestva so komej zadosti spláčati polen kozarec. Pri vsem tem se je že marsikteri revež balzamovega tega vina napil, ko je srečal neznanega popotnika, kteri ga je prijazno nagovoril in mu je dal piti. Eni pravijo, da je bil ta popotnik sveti Peter, drugi trdijo, da Gospod Kristus sam.

Kdo ne umé svete te skrivnosti? — —

Slovansko berilo.

I. Trpljivost krščanška.

(Hrvaški od N. Tomasića.)

Onaj, komu služi zima i prolětje, onaj, koji ima pod sobom neizbrojne hiljade ¹⁾ angjelah i sunacah, došao je k svojim, a nisu ga primili. Za kralje nevěrne, kuće velike i blago, za mudre varalice ²⁾ ovoga sveta, hvala i slava; za mudrost večnu, za lěpost nebesnu, ništa nego vedro nebo i led noćni. Leži medju životinjami, medju razbojnicí umire. A ti čovčćanska duša maljašna, ti se ne znaš ustřpiti; oli ³⁾ se ljutiš, oli se izgubiš. Trpi s visokim poniženjem, s jakom sladkostí, trpi da bolje dodješ i najbliže Isukrstovim priměrom; trpi, da drugi budu bolji i srčćniji, da tuđe tvoje budu, kano Izusove, spašenje ⁴⁾ dušah. Krsta ⁵⁾ ljubovno grljenje ⁶⁾ pošćenije i mogućnije je nego maći, nego žesla.

II. Angelj varh.

(Česki, zložil J. Slota.)

Chodi anděl po všem světě, — Nikdo jej však ¹⁾ nevidí — S nami bývá v zimě v letě, — Jen ²⁾ opouští zlých lidí: — Skritě dli ³⁾ on mezi ⁴⁾ námi, — On vše vidí, on vše zná; — Vlast' ⁵⁾ jeho sic nad hvězdami, — Avšak při nás být ⁶⁾ svůj má.

I. ¹⁾ tisoč; ²⁾ slepár, goljuf; ³⁾ ali; ⁴⁾ rešitev, odrešenje; ⁵⁾ križ; ⁶⁾ objetje, objemanje.

II. ¹⁾ vendar, pa; ²⁾ le, samo; ³⁾ muditi se; ⁴⁾ med; ⁵⁾ domovina; ⁶⁾ bivarlišče, stanovišče.

III. Solněni vzhod.

(Polski.)

Drogiе dzieci, ¹⁾ wstańcie z łóżka! ²⁾ Niech ³⁾ się ocknie ⁴⁾ wasza duszka! — Spać ⁵⁾ zbyt długo ⁶⁾ zdrowiu szkodzi — Patrzcie ⁷⁾ dzieci! słońce wschodzi. — Patrzcie! jak śród nocnych cieni ⁸⁾ mała chmurka ⁹⁾ się rumieni, — Spoza ¹⁰⁾ chmurki tej malénkiéj — Już ¹¹⁾ wygląda brzask ¹²⁾ jutrzeńki.

IV. Pomlad na Ruskem.

(Ruski, spisal Karamzin.)

Бѣлая одежда ¹⁾ зимы наконецъ ²⁾ утомляетъ ³⁾ зрѣніе; ⁴⁾ душа желаетъ перемѣны, и звонкой ⁵⁾ голосъ жаворонка ⁶⁾ раздается на высоту воздушной. ⁷⁾ Сердца трепещутъ отъ удовольствія. Солнце быстрымъ дѣйствіемъ лучей своихъ растопляетъ ⁸⁾ снѣжные холмы; вода шумить съ горъ, и поселянинъ, ⁹⁾ какъ мореплаватель при концѣ Океана, радостно восклицаетъ: земля! Рѣки рвутъ ¹⁰⁾ на себя ледяныя оковы, пышно выливаются изъ береговъ, и самой маленькой ручеекъ ¹¹⁾ кажется величественнымъ синомъ моря. Бѣдые луга, упитанные ¹²⁾ благотворною влагою, пушатся ¹³⁾ свѣжею травою и красятся лазоревыми цвѣтами. Березовыя рощи ¹⁴⁾ зеленеютъ, за ними и дремучіе лѣса, при громкомъ гимнѣ веселыхъ птичекъ, одьваются листьями и Зефиръ всюду разноситъ благоуханіе ароматной черемухи.

III. ¹⁾ deca; ²⁾ ležišče, postelj; ³⁾ naj; ⁴⁾ zbuditi se; ⁵⁾ spati; ⁶⁾ predolgo; ⁷⁾ gledati; ⁸⁾ senca; ⁹⁾ oblačič; ¹⁰⁾ izza; ¹¹⁾ že; ¹²⁾ bresk, svit.

Ćirilsko-slovenska pismena v ćirilskem redu:

a, b, v, g, d, e, ž, z, i, j, k, l, m, n,

а, б, в, г, д, е, ж, з, и, ј, к, л, м, н,

А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, З, И, Ј, К, Л, М, Н,

o, p, r, s, t, u, f, h, c, č, š, šč, (jer), y, ě, ja,

о, п, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ, ѣ, њ, я,

О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Њ, Ы, Я.

IV. ¹⁾ odeja; ²⁾ naposled; ³⁾ utruditi; ⁴⁾ pogled; ⁵⁾ glasni; ⁶⁾ škerjanec; ⁷⁾ zdušni-zrak, zračni; ⁸⁾ raztoplјati; ⁹⁾ selan, kmet; ¹⁰⁾ tergati; ¹¹⁾ potoček; ¹²⁾ oplemeniti; ¹³⁾ odévati se; ¹⁴⁾ log.

Književni obzor.

Slovensko berilo za osmi gimnazijalni razred. Izdal Dr. Fr. Miklošič. Na Dunaju 1865. — S pričujočo knjigo je sklenjena vrsta slovenskih beril, ki imajo biti podloga jezikoslovnemu nauku v naših srednjih šolah. Pri veliki važnosti dobrega šolskega berila, na katero se opira ves slovenski uk, zdi se nam neogibna potreba, da pregovorimo o tej priložnosti kratko besedo o naših berilih sploh in o berilu za osmi razred še posebej, kolikor smo se doslej iz lastne skušnje pričrjali njih veljave.

V literaturi, ki je že bogata z jedernatimi izdelki v vsakem predelu, v taki literaturi sestava dobrega berila ni posebno težka reč, samo da ima sestavljevec pravi lepotinski čut in pozna iz lastne skušnje narav odrasle šolske mladine, da jej povije za berivo ne samo pravilno pisano, ampak tudi njenim letom prikladno in mikavno snov v prijetno, lahko pregledno celoto. Veliko teža je naloga v literaturi, kakoršna je naša slovenska, ki je na lepoznanškem in znanstvenem polji še le pred nekaj leti prve kalí pognala in v kateri so bili in so v mnogem oziru še dan danes jedernati, za šolsko rabo pripravni izdelki, skoraj bi rekel, redka bela vrana. Ta očitna siromačija zdravega književnega pridelka naj zagovarja po eni strani pomankljivost naših beril, o kateri je med učitelji in učenci skoraj le en glas; vprašati vendar moramo, ali se je res povsod najboljše blago izbralo, ali se je vsa zbrav razvrstila po pravih umne šolske odgoje in ali je vsa vzorna snov spisana v besedi, da more biti učencu v izgled v njegovih lastnih izdelkih?

Ozrimo se najprej na berila za niže gimnazijalne razrede. Kar se tiče pred vsem drugim njih osnove, gotovo jo mora vsak umni šolnik popolnoma potrditi, ker je najbolj naravna in najbolj primerna nježni mladenški dobi, katero sosebnost mika prijetna spreminjava. Tudi z izborom in z razredbo gradiva moremo biti v obče zadovoljni, da-si ravno se razvrstitev ni vselej držala pretehtnega vodila v šolskem poduku: napreduj od znanih in bliže ležečih predmetov do manj znanih in oddaljenih, da se bo ves uk po stopnji naprej pomikal. Sem ter tje se nahajajo sestavki brez pravega jedra ali celó prav abotnega zapopadka za bolj odraslo mladino; mnogo cene jim tudi jemlje preveliko uboštvo v pesniških izdelkih, ki imajo, kakor je sploh znano, največ moči do mladinskega srca. Pa vse to bi pri razumni ravnavi ne oviralo v toliki meri zaželenega napredka v slovenskem nauku, kakor ga v resnici ovira nepravilnost pre mnogih sestavkov v slovniških oblikah in pa njih neslovenska pisava; mislil bi skor človek, da so našli nekteri samo zarad tega pot v slovensko berilo, da služijo učencem za strašilo, kako naj ne pišejo slovenski. Predelava je silno potrebna, da nam obrodi jezikoslovni nauk obilnega in lepšega sadu.

Berila za nižo gimnazijo seznanjajo mladino po praktičnem poti s slovniškimi oblikami domačega jezika in služijo nekaj tudi

drugim predmetom, ki je v marsičem dopolnjujejo in pojasnujejo; berilu za višo gimnazijo je vendar določen viši namen: ono seznanja odraslega mladenča z najboljšimi izdelki domače slovesnosti in z njih pisatelji ter mu po pesniških stvaritvah odpira um in srce za vse, kar je lepo in dobro; berilo za višo gimnazijo mora biti verno razgledalo narodove književnosti od najstarih do najnovejših časov. Kakošna so naša berila za višo gimnazijo? Osnova in razredba tvarine jim je enaka kakor unim za nižo gimnazijo, tudi v izboru snovi je med njimi le malo razločka; lepoznanstvo in sosebno pesništvo, cvet vsake slovesnosti, pa se je še bolj v nemar pustilo ko v unih; zato ne morejo imeti tiste mikavnosti, da bi je mladina rada v roke jemala in se nad njih obsegom razveseljevala in razgledovala. Res da se naše slovstvo ne more ponašati s premnogimi lepoznavskimi cveticami, ki bi bile naravi bolj odrasle mladine primerne, ali žalibog še té se niso porabile, kakor bi trebalo, kar jih imamo. Da si ravno v pravilnosti jezika berila za niže razrede daleč presegajo, sadú nam bodo vendar le malo rodile, dokler se popolnoma ne pre-delajo.

Vrnimo se zdaj k berilu za osmi gimnazijalni razred, ki nam je, že nekaj let željno pričakovano, še le pred tremi meseci beli dan zagledalo. Upali smo, da nam toliko bolj ugodí, ker se je toliko let godilo; da se ni zgodilo, vsak lahko posname iz njegovega zapopadka. — Berilo za osmi razred se loči v dva dela. Prvi zgodovinski del (str. 7—102) obsega na prvem mestu pet staroslovenskih poskušanj, drugi brizinski odlomek in spovedno molitev iz XV. stoletja, kar je vse hvale vredno; drugega blaga Slovenci pred Trubarjem ne zamoremo. Novoslovensko slovstvo pred Vodnikom ima za šolo le toliko veljave, da zvé učenec, kako se je pričelo in kako se je do XIX. stoletja počasi razvijalo; poskušanj iz te dobe se nam zdi torej nekaj preveč v primeri k skopi nabiri iz poznejših časov; česar pa v tej dobi močno pogrešamo, to je kratka beseda o slovenski narodni poeziji in pa nekaj prstonarodnih cvetic v vezani in nevezani besedi. V Vodniku je prisijala Slovincem prva lepša zvezdica, ki nam še dan danes prijazno sveti iz nemilih časov narodove nezavedi; tri — štiri pesmice Vodnikovega dela več bi bile njegovemu životopisu gotovo všeč privržek in vreden nadomestek še manj uglajene robe njegovih vrstnikov v XVIII. stoletji. Poslednji razdelek zgodovinskega dela (XIX. vek) pričinja rajni tržaški škof M. Ravnikar s svojo jedernato slovensko prozo; za njim pride še devetero môž: Kopitar, Jarnik, Koseski, Stanič, Metelko, Vrtovec, Prešern, Vrne in Slomšek za nekaterimi izdelki njih peresa, konec pa dela narodna „Pegam pa Lambergar,“ edina epična pesem celega berila. Pisavcem novejših časov se žalibog ni dovolilo mesta v tem pregledu, da si ravno je med njimi nekaj prav slovečih imen. Kako pomanjkljiv je torej ta razdelek in kako malo nam more služiti za zrcalo knjižnega pridelka v XIX. stoletji, to spričuje že goli imenik pisateljev, od katerih se nam tu nekaj dela podaja; še večja revščina se pa pokaže, če se ozremo na poskušnje same. Na prvem mestu po-

grešamo v tem zgodovinskem pregledu „Kranjske Čbelice,“ ki je nam zbudila Prešerna in še nekaj drugih pesmarjev dosti prijetnega glasú; popolnoma se je v nemar pustila prva pripovedna slovenska pesem, „sedem sinov“ od Žemlje, kakor tudi najlepši plod slovenske epike, Prešernov „krst pri Savici,“ ki bi se bil razun dveh — treh kitic lahko vvrstil brez vsacega prigovora. Drugi pesnik slovenski, J. Koseski, kterege poezije so že marsikomu ogrele srce za domačo reč, znan je berilu samo po imenu, in res nezapopadljivo je nam, zakaj se v zgodovinskem delu ni vvrstila vsaj njegova oda „Slovenija caru Ferdinandu“ in nekaj njegovih prevodov n. pr. Pohlep oslepi, Vodotop, Ne sodi i. t. d., ki so pri vseh slovniških hibah vendarle visoke pesniške lepote. — Slomšek ni bil toliko pesnik, kolikor ljudski pisavec in cerkven govornik, pričakovali bi torej bili za pesmijo tudi nektere njegovih prilik, kak životopis in še nekaj druge podučne drobnjavi. Kar se je ustvarilo v poslednjih dvajsetih letih, naj si je še tolike cene, vsega tega zastoj iščemo v berilu, katero bi imelo biti zvest obraz slovenske slovesnosti in po katerem bodo tujci po vsej pravici sodili stan naše književnosti. Ko bi se bilo s prostorom bolj varčno ravnalo in posebno životopisje z drobnejšimi črkami tiskalo, gotovo bi bila našla prostor še marsiktera cvetlica, ki je moramo zdaj za šolo po drugih potih iskati, da nam ves nauk ne omrtvi.

Še slabše od prvega je sestavljen drugi del, („izgledi iz sedanje slovesnosti“ imenovan) ki obsega v vsem skup 39 različnih spisov od Bilca, Kreka, Navratila, Vilharja, Stefana, Levstika, Peščenikarja, Volčiča, Kocijančiča, Cegnarja, Cigaleta, Dularja in Tušeka. Z izborom tvarine nikar ne moremo biti prav zadovoljni; razun Cegnarjevega popisa tržaškega mesta in nekaj lepih prevodov (št. 9, 24, 26, 27, 30) zdi se nam skoraj vse drugo gradivo preotročje za odraslo mladež najvišega razreda, ktera se je že seznanila s klasiškim slovstvom drugih narodov. Najlepša izmed pesem je po našem Levstikova „prva pomladnja bčela,“ ali ta se že nahaja v berilu za V. razred; želeli bi torej na njenem mestu rajši tega izvrstnega pesnika prelepo popevko „Betlehemski hlev“ ali pripovedno pesem „Ubežni kralj“ ali še kako drugo višega predmeta, da bi bilo vsaj kaj spreminjave v pesniškem naboru. Pri Cegnarju so se prezrli izdelki veliko višje pesniške cene nego ste „Luna in zvezde“ pa „Vinska trta in oblaki,“ ki ste bolj primerni nježnim otroškim letom, ko zreli mladenški dobi naših osmošolcev; to veljá o drugih priobčenih pesmah še v obilniši meri. Po vsej pravici se pogrešajo v tej zgodovinski nabiri imena, kakor so: Bleiweis, Erjavec, Hicinger, Jenko, Ledinski, Podgorski, Potočnik, Svetličič, Toman, Trstenjak Umek, Valjavec in še več drugih mlajših in starih, ki so že marsikaj ustvarili, kar v mnogem oziru daleč presega večino nabranega gradiva. — Pa mir besedi; kar se nam je zdelo neogibno potrebno, to smo na kratkem opomnili iz ljubavi do lepšega napredka slovenskega uka po naših šolah, ki nam bo donášal toliko obilnišega sadú, kolikor lepša bodo naša berila, ki mu bodo podlaga. Prenaredba dosedanjih beril nam je torej živa, neodložna potreba.

Jezičnik ali pomenki o slovenskem pisanji. Spisal J. Marn. III. leto. — Kakor lanski in predlanski, obsega tudi letošnji Jezičnik 50 razgovorov o slovenski pisavi, ktere je učeni g. pisatelj med letom po „Tovaršu“ razglasil. Namenjeni so ti pomenki sosebno odrasli mladini, ki so se s slovensko slovnico že nekaj seznanili, pa tudi drugim prijateljem domačega jezikoslovja, da se po mikavnem poti seznanijo s korenitim pomenom raznih slovenskih besed in ž njih veljavo v sedanji pisavi. V poslednjih 18 pomenkih se prebira izvrek in pomen raznih slovanskih ljudstvih imen. V pretres posameznih pogovorov se nikar ne moremo spuščati; toliko pa moremo reči s polno svestjô, da najde marljivi bralec v njih marsiktero novo zrno, ki ga ni pobrati na vsakem dvorišču. Zastran pisave s č namesto pravilnega š č ponavljamo, kar smo že lani izustili; sicer pa priporočamo te zanimive jezikoslovne preiskave vsem, ki se želé z našim besediščem in oblikarstvom bolj na tenko seznaniti. Cena je knjigi 50 nkr.

Oesterreichische Geschichte für das Volk. II.: Entstehen christlicher Reiche im Gebiete des heutigen österreichischen Kaiserstaates vom J. 500 bis 1000. Von Josef u. Hermenegild Jireček. Wien 1865. — Avstrijske zgodovine za ljudstvo, ki jo v nemškem jeziku izdaja dunajska družba za razširjanje dobrih ljudskih bukev, prišla je pod zgornjim naslovom ravno kar prvega razdela druga knjiga na svitlo, ki nam pripoveduje dogodbe za nas Slovane preimnitne dobe med leti 500 — 1000 po Kristusovem rojstvu. V tem zgodovinskem delu nam slikata učena zgodopisca naš narod v njegovih selitvah in činih, v njegovi moči in nravi z enako nepristranostjo in ljubeznijo, kakor druge evropejske rodove, ki so se v tistih časih na pozorišču sedanje Avstrije prikazali in s časom za trdno ustanovili. Ta zgodovinska doba je za avstrijske Slovane toliko imenitniša, ker spadajo va-njo najvažniše dogodbe slovanske povestnice n. pr. Samova država, Ratislavova in Svatoplukova vlada, razšir kerščanstva med našim narodom, sosebno po sv. Cirilu in Metodu itd., kar se nam vse prav obširno in zvesto pripoveduje. Da obernemo pozornost vseh Slovencev na to zanimivo, vsem avstrijskim narodom pravično delo — gotovo redka prikazen! — podali bomo iz njega Glasnikovim bralcem jako zanimiv odlomek o družinskem življenji našega naroda v slovenskem prevodu. Komur je mar naše starodavnosti, naj si ne zamudi kupiti tega prelepega zgodovinskega dela, ki šteje 278 strani in veljá po vseh bukvarnicah samo 80 nkr.

Besednik.

Iz Celovca. — S pričujočim listom je nastopil „slov. Glasnik“ iz nova svoj pot po domačih goricah, da širi med slovensko mladino ljubezen do domače knjige, ki je bila in vedno bode podlaga pravi človeški omiki. Naj najde v tej prizadevi za národni blagor v du-

ševnem in materijalnem oziru pri vseh prijateljih lepoznavske književnosti dovoljne podpore, brez ktere ni upati srečnega napredka nobeni narodni napravi, da se v svojih predalih primerno razširi in postane verno zrcalo književne delavnosti slovenske. Kolikor obilniša mu dojde podpora, toliko mnogovrstniše bode tudi berilo, s katerim bode napolnoval svoje liste. — „Družba sv. Mohora“ prične s tekočim mesecem sedmo leto svoje delavnosti po sedanji osnovi in je razposlala pred nekaj dnevi vpisovanjske pole vsem čast. dekanijским predstojnikom, bogoslovskim semeniščem in slov. čitavnicam s prošnjo, da vpišejo va-nje imena družnikov in družnic, ki se za tekoče leto oglašé. „Življenje svetnikov in svetnic božjih“ se bode tiskalo v 6000, Ciglerjeva povest „Kortonica, koroška deklica“ v 4000, ostale letošnje bukvice pa v 3500 — 3800 iztisih. — Tukajšnja g. Leonova knjigarnica misli s časom vse Krištof Šmidove podučne „pripovedke za otroško mladost“ v gladkih slovenskih prestavah na svitlo izdati; najpred pridete v natis pripovedi „Sveti večer“ in „Bogomir, mladi puščavnik.“ Vsaka pripovedka bode ozaljšana s šestimi podobnicami, da se še bolj prikupi nježni mladini. Kr. Šmidove pripovedi za mladost so znane po vsem krščanskem svetu, povsod je mladina z največim veseljem in pridom prebira, gotovo si pridobé veliko prijateljev in bralcev tudi v slovenskem jeziku. — Kakor po drugih stranéh, razširja se ljubezen do slovenskega beriva kaj veselo tudi med kmečkim ljudstvom slovenskim na Koroškem, kjer se je še pred nekaj leti sploh mislilo, da je slovenščini za vselej odklenkalo. To nam spričuje knjižica „Poduk o svetem letu,“ ki so jo dali naš mil. knez in škof po g. kapl. J. Torkarju za Slovence napraviti: v štirinajstih dneh je je bilo treba trikrat natisniti in cela izdava v 3000 iztisih se je v tem kratkem času razprodala med koroškimi Slovenci. Zares veselo znamenje! — Noviško naznanilo, da prevzame gospod Levstik vredništvo „slovensko-nemškega slovnika,“ to je gotovo razveselilo vse Slovence; delo je prišlo možu v roke, ki ima slovenščino v oblasti, kakor malokdo izmed slovenskih pisateljev; pričakovati torej smemo v vsakem oziru prav izvrstnega dela. Naj se vendar dokončna izdelava ne odloži na dolgo klop; kar brez odloga naj se delo prične. V jeziku, ki se še le razvija kakor naša slovenščina, v tem je popolen slovník, v katerem bi ne manjkalo nobene besede, nemogoča reč, če bi ga prav sam vsegavedež sestavljal. Res bi se dalo po skerbni nabiri še marsikako žlahtno zrno med narodom ogreniti in besedišče s pridom razmnožiti, ostali bi vendar pri taki ravnavi s slovníkom še nekaj let na cedilu, in škoda, ktero bi utrpeli po tej odlašbi, bila bi mnogo večja od dobička, ker bi ga uživali prav za prav samo naši zanamci. — V oblikah naj bode novi slovník verno zrcalo sedanje slovenske pisave, da je še za več let ne prehití, nego je nemško-slovenski del za njo zaostal, kar bi bilo enako škodljivo. Kar se pa tiče izdave, naj se vrvná reč tako, da pride slovník tudi manj zamožnim Slovincem po lahkem poti v roke: naj se daje na svitlo v posameznih snopičih. Le tako bo prišel v roke tudi naši mladini, kteri ga je sosebno potreba.

Iz Ljubljane. (*Vesele in žalostne prikazni v narodnem življenju meseca decembra 1865.*) — Ljubi Glasnik! Ako ti je drago, hočem ti iz središča slovenskega — iz bele Ljubljane — o národnem našem življenju naznanjati kratke črtice, — vesele in žalostne; vesele, da se z menoj veselé srečnega uspeha in v nadi boljših časov uterjujejo tvoji bralci, — žalostne, da si tudi nje v prid obračamo s tem, da se še dalje vadimo potrpežljivosti in čedalje marljiviše trudimo za pravo omiko in svoje naravne pravice; oboje pak naj nam obdržé in v nemajo srčni pogum za prihodnje nevihte, ktere nas morda še čakajo. Sladka zavest, da se borimo za pravično in naravno stvar, ako se potezamo za duševno svoje življenje, napolnuje nas z veselo nado, da kónечно vendar le zmagamo. Zdí se mi, da je december 1865. leta, ki je ravno v zatonu, jako pripraven čas, da pričujem svoja naznanila, kajti rodil nam je ta mesec več veselja, ko žalosti, morda je prag v veselejšo dóbo. Bog daj! — Veselje nam v srcu zaigra kadar se spomnimo, da so naši narodnjaci v deželnem zboru slavno zmagali narodu protivno stranko in da je sedaj vsemu svetu dokazana solidarnost vseh avstrijskih Slovanov, ktero je po vsej pravici z vzišenim glasom v svojem govoru povdarjal naš modri in pogumni vodnik. — Veseli nas deželnega našega zbora skoro enoglasni sklep, da se naše gledišče za prihodnje leto prepusti njemu, ki bode obljubil, da saj enkrat na teden slovensko igro spravi na oder. — Razveselil nas je Vilhar s poslovenjeno igro „Striček,“ ktereга so 17. t. m. prav dobro in z občno pohvalo predstavljali znani čitavnični igralci. — Razveselil nas je Križaj Severjev s prelepim prevodom žaloigre „Tomaž Mor.“ Pač lep sad „Cvetja iz domačih in tujih logov.“ — Razveselile — recimo — do solz ginile so nas 24. t. m. čitavnične gospé in gospodičine (48 na številu), ki so 70 ubozim učencem in učenkam v čitavnični dvorani delile zimsko obleko, ktero so jim v zimskih večerih same napravile in s tem dobrim delom pot našle do tistih src, kterim ni privoščeno, da bi se vdeleževala narodnih čitavničnih veselíc. Hvala milosrčnicam, ki so drugim čitavniškim namenom pridružile novega — blagega. — Veseli nas, da se je izvrstna pesnica naša, gospa Luiza Pesjakova lotila prevoda visoke pesmi Koseskijeve „Slovenije“ in da ravno ona misli Prešernovo „krst pri Savici“ vrediti za „opero.“ — Veseli nas, da si se ti, blagi „Glasnik,“ za pol póle razširil. — Prisrčno nas je razveselila govornica, da „Slovenci na Koroškem“ še niso zgubljeni narodu slovenskemu. — Razveselil nas je marljivi in dobro znani zgodovinar P. pl. Radič s svojo knjigo: „Geschichte des Cistercienser Klosters Sittich in Krain; — die Gegenábte Albert und Peter und Abt Angelus von Sittich — v kteri knjigi med drugim tudi dokazuje, da je opat Oswald 1489. leta postavil sodnika, čegar uradni jezik je bil slovenski. — Veseli nas, da ravno ta pisatelj pripravlja v natis „kroniko ljubljanskega mesta“ v slovenskem jeziku. — Veseli nas, da bode naš fotograf J. Divischovski izdajal časnik s podobami pod naslovom: „Pogledi kranjske dežele“ (Ansichten von Krain) z nemškimi in slovenskimi popisi, ktere bode vredoval P. pl. Radič. —

Veseli nas, da se v prihodnjem letu hoče „Triglav“ bolj ozirati po vseh slovenskih krajih. — Veseli nas, da imajo „Slavische Blätter“ toliko podporo, da so naročnino od 8 gld. znižale na 6 gld. — Jako nas veseli, da bode „Zukunft“, ki se možato poteguje za Slovane, izhajala ko vsakdanji list. Da bi vse te omenjene vesele prikazni bile gotova znamenja veselejše prihodnosti národu slovenskemu! Al ker je res, da „veselja ni brez grenjave,“ moram omeniti še pelina, ki nam greni radost. V srce nas je zbôla novica, da g. Marušič neha vredovati „Umnega gospodarja“ in da „Glasonoša“ zgine izmed časnikov. Da z žalostinko ne sklepam prvega svojega dopisa, hočem pristaviti, da Matični odbor priprave dela za 2. sejo, ki bode menda v prvi polovici meseca januarja. Slovenski pisatelji! podvizajte se, kdor ima kaj pripravljenega gradiva! Oglasite se, kateri imate v delu kako knjigo. Z Bogom! Vsem Slovincem srečno in veselo novo leto!

— c —

Iz Dunaja, 20. decembra 1865. ✱ Da naj ti povém, ljubi Glasnik, kako je kaj na Dunaji, v tistem mestu, ki je že nektelega slovenskega moža izobrazilo v prid in blagor naši mili domovini! To se vé, da s tem niti ne zahtevaš od mene, da bi ti na drobno naslikal originalnega dunajskega fiakarja, ki na kozlu čez kočijo naslonjen, „Wiener Tagsblatt“ v rokah drži in politiko študira, niti ne misliš, da bi tamkje okrog poslopja državnega ministerjalstva lazeč bil izvohal iz kakih „avtentičnih virov,“ kakovo in ktero namembo imajo zdaj pri vladi: ampak jaz menim, da si me ti samo hotel prašati, kako je kaj literarno in družabno življenje med tistimi 130.000 Slovani, kar jih biva na Dunaji, in vzlasti kaj počno Slovenci? Pač lahko ti dam dva odgovora, ne samo enega. Ne bodem tožil čez apatijo slovansko do družabnega življenja, niti čez druge napake slovenske posebej, naznanil ti bom le dve veseli reči. — Današnji dan je čas splošnega združevanja. Svet je jel spoznovati, da več posameznih udov sklenjenih v eno telo veliko več stori, da tako posamezni celoto izpodbujajo in nasproti da poedini noče za družimi ostajati. Tako z veseljem vidimo, da se v vseh kotih po Slovenskem ustanavljajo čitavnice in druge združbe, ktere počasno, skoro nevidno, pa vendar vselej in povsod več ali manj dosegaajo svoj konečni namen: izobraženje našega jezika, naroda in narodnosti. Tudi tu ste nastali ali nastajate dve družbi med mladino: ena splošno-slovanska in ena slovenska.

Slovensko literarno društvo, ki se je ravno te dni ustanovilo, ne more se še ravno hvaliti z obilnim številom svojih družabnikov, kajti ni vsak človek ni po naravi ni po osebnem nagonu in veselji zató ustvarjen, da bi s peresom podpiral narodovo slovstvo; preverjen sem vendar, da bode vsacega rodoljuba veselilo slišati, da se mladi pisatelji združujejo in tako vsi učenci in učitelji med seboj drug drugega izpodbujajo in v prijateljski zvezi delajo po moči za isto reč, povzdigo in razvoj materne besede. Društvo ima tedenske shode. Vsak družabnik se je z lastnoročnim podpisom zavezal ravnati se po osnovanih pravilih, katerih eno tirja, da prinaša vsako pot posamezni

(kolikor moč) kak izviren spis in iz teh doneskov se bodo pozneje tisti izdali, ktere celota potrdi. Kakor je videti, bodo spisi večidel lepoznanški, kar nas mora tolikanj bolj veseliti, ker manjka Slovence m dozdaj še najbolj lepoznanških pisateljev. Saj imamo skoro samo nekaj prestavljačev!

O drugi družbi, Slavija, ki bode sklepala mladenče vseh narodov, in ki bode razum artističnega menda imela namen, seznaniti in sprijazniti Slovane raznih narodov, bodem pisal drugopot, kajti dozday še začetne priprave niso dovršene. — Na koncu naj povem še žalostnico: danes je umrl tu priden domoljuben slovenski mladenč, ki bi bil kedaj vreden mož svojega naroda, jožefinec Čep ek. Bog mu daj nebesa!

Razpis družbinih daril. V večo izpodbujo domačim pisateljem in v povzdigo prstonarodne slovenske književnosti je določila „družba sv. Mohora“ v seji 23. decembra m. l., naj se razpišejo za prihodnje leto naslednja darila:

a) sto in dvajset goldinarjev za najboljšo npravno-podučno povest v obsegu petih tiskanih pol, kterej naj se vzame tvarina iz domače zgodovine ali se vsaj nasloni na njo; celo djanje pa naj se tako razplete, da bode delo mikavno za domačo mladež in za priprosto ljudstvo slovensko.

b) sto goldinarjev za najboljše gospodarsko delo o kaki važniši panogi slovenskega kmetijstva, n. pr. o živinoreji, o ratarstvu, o sadoreji, o vinstvu ali o kakem drugem gospodarskem predelu. Beseda bodi skoz in skoz prav domača in priprostemu kmetu lahko razumljiva (če je mogoče v vprašanjih in odgovorih) v obsegu petih tiskanih pol.

c) osemdeset goldinarjev osmim najlepšim spisom gospodarskega, pripovednega, natoroznanskega ali drugega podučnega zapopadka, blizo pol tiskane pole obsegajočim — vsacemu po 10 gold.

Spisi za darili pod a) in b) naj se pošljejo družbi brez podpisanega imena vsaj do 1. decembra, sestavki za darilo pod c) pa vsaj do konca meseca februarja 1866, da se v prihodnjem družbinem „Koledarčku“ in v „Večernicah“ porabiti morejo.

Pri tej priložnosti se daje na znanje, da je prišla družbi vsled lani razpisanih daril samo ena povest, ki je pa nekaj prekratka in sem ter tje premalo razsnovana, da bi se jej bilo moglo razpisano darilo po 100 goldinarjev prisoditi.

Naj obrodi pričujoči razpis več in še lepšega sadú, mimo lanskega!

* Slovansko pevsko društvo na Dunaju je napravilo 18. decembra prekrasno slovansko besedo, pri kteri se je zbrala velika množica izbrane slovanske gospode. Pijanistka gospodična A. Kolarova iz Prage se je posebno poslavlila s svojo čaravno igro na glasoviru in pevačica gospodična A. Malingerjeva iz Zagreba s svojim milim glasom. Med pesmami so izbudile splošno zadovoljstvo veličastni zbor „Poutnici a pastyr“ od Križkovskega, milotožna rusinska „Oj ty dievčina,“ slovaška „Anička dušička“ i. t. d.

* S tekočim šolskim letom je na goriški gimnaziji slovenščina zopet majhen korak naprej storila: razlaga se namreč verstvo letos prvokrat v I., II. in III. razredu po slovenski; na realki je bilo to že poprej. Dobila je goriška gimnazija spet nekaj novih učiteljev, med njimi znanega domorodca M. Pleteršnika za slovenski, latinski in grški jezik, tako da je zdaj med gimnazijskimi učitelji 7 Slovencev, 5 Nemcev in 4 Lahi. — Manj vesela za Slovence pa je novica, da preneha z novim letom „Umni gospodar,“ dokler se mu nov vrednik ne dobi. V poslednjem listu namreč naznanja g. A. Marušič, ki ga je doslej tako lepo oskrboval, da prihodnje leto ne misli več vredovati „umnega gospodarja.“ Kdor je bral strastne napade nekterih udov kmetijske družbe na ta koristni lokalni list, gotovo ne bode zameril čast. rodoljubu, da se je odpovedal vredništvu.

* Glavnica za izdavo V. St. Karadžičevih del je narasla že na 6521 glđ. 52 kr. in 1 cekin. Pričakovati torej smemo, da bode izdaja še ne izdanih del čvrsto napredovala.

Imenik čast. naročnikov. Za celo leto so si naročili Glasnika in plačali zanj: 1. Dr. A. Vojska, c. k. sodn. svetovavec v Ljubljani; 2. Vikt. Kranjc, c. k. poročnik v Loki pri Znojmu; 3. J. Grassi, inženir v Turinu; 4. J. Volčič, kapl. v Kastvi; 5. J. Škofič, fajn. v Suhoru; 6. M. Torkar, kaplan v Pliberku; 7. Pr. Jan, kapl. v Dolenji vasi; 8. P. K. Robida, gimn. učitelj v Celovcu; 9. Br. Fr. Pirc, klerik benedikt. samostana v Celovcu; 10. J. Majhar, fajn. na Kostanjah; 11. Matković, ravnatelj realne in glavne šole na Reki; 12. Dr. J. Strbenec, kapl. v Kranju; 13. Jak. Tomec, tržni komisar v Ljubljani; 14. A. Lesar, katehet c. k. realke v Ljubljani; 15. J. Trstenjak, kapl. v Vitanju; 16. O. Modr. Merk, gvardijan v Nazaretu; 17. B. Raičev, kapl. pri sv. Barbari; 18. Kr. Kandut, spirital v Mariboru; 19. J. Modic, kapl. pri sv. Kungundi; 20. A. Wolf, fajn. pri sv. Petru; 21. S. Robič, kapl. v Borovnici; 22. Dr. A. Magdič v Ormužu; 23. Drag. Šaupperl, kapl. v Laškem trgu; 24. A. Moos, c. k. poštni uradnik v Gorici; 25. Fr. Strukelj, kapl. v Čatežu; 26. Dr. J. Muršec, prof. v Gradcu; 27. R. Endlicher, c. k. aktuar v Ložu; 28. M. Mikš, fajn. v št. Vidu; 29. J. Fric, kapl. v Dravbregu; 30. J. Bilec, kapl. v Trnovem; 31. J. Parapat, kapl. pri Stari cerkvi; 32. Dr. E. Costa, mestni župan v Ljubljani; 33. sl. slov. čitavnica v Ljubljani; 34. M. Povše, kapl. v Polhovem gradu; 35. milost. g. Stefan Moyses, škof v Banski Bistrici; 36. br. Fortunat Videc, klerik na Kostanjevici; 37. bar. A. Zois, grajščak v Predosljih; 38. Drag. Rudež, grajščak v Ribnici; 39. J. Marn, c. k. gimn. učitelj v Ljubljani; 40. J. Vavrá, c. k. gimn. učitelj v Ljubljani.

Listnica. Č. g. dru. G. K. v. G. Prihodnjič; prosimo kmalo spet kaj; g. J. K. v G. V kratkem se porabi; omenjenih reči prosimo; g. V. Z. v Z. Dobro; g. Fr. R. v T. Hvala za prelepe reči; drago nam bode nadaljevanje; g. J. V. v K. Hvala, prosimo še več enacega; g. J. V. v P. Za prvi list pozepno; z izvirno ni varno na dan; g. J. B. v T. Presrčna hvala; zgodi se po Vaši želji.

Na znanje. Vse dopise, naročila in časnike v zamenjavo prosimo tudi v prihodnje pod naslovom Glasnikovega vredništva v Celovcu, kakor doslej. Pri tej priložnosti se obrača vredništvo še enkrat do vseh domorodnih Slovencev in je prosi njih blagovoljne podpore v duševnem in materialnem oziru. Naročnina iznaša za celo leto 3 glđ. in za pol leta 1 glđ. 50 kr. in je prosimo naprej ko je mogoče.

Vredništvo.